

Kristom pomazani. Simbolika ulja u liturgijskim slavljima

Teklić, Stipe

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:000057>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
FILOZOFSKO TEOLOŠKI STUDIJ

STIPE TEKLIĆ

KRISTOM POMAZANI
SIMBOLIKA ULJA U LITURGIJSKIM
SLAVLJIMA

DIPLOMSKI RAD

Split, 2024.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
FILOZOFSKO TEOLOŠKI STUDIJ

STIPE TEKLIĆ

KRISTOM POMAZANI
SIMBOLIKA ULJA U LITURGIJSKIM SLAVLJIMA

DIPLOMSKI RAD

iz Liturgike

kod doc. dr. sc. Domagoja Volarevića

Split 2024.

SADRŽAJ

SADRŽAJ	2
POKRATE	3
SAŽETAK	5
UVOD	6
1. ANTROPOLOŠKI VID ULJA	8
1.1. Ulje	8
<i>1.1.1 Maslina</i>	9
<i>1.1.2. Maslinovo ulje</i>	10
1.2 Ulje u Svetom pismu – njegovo značenje i uporaba	11
<i>1.2.1. Stari zavjet</i>	12
<i>1.2.2. Novi zavjet</i>	14
1.3 Pomazanje	16
2. ULJE U LITURGIJSKIM OBRASCIMA	21
2.1. Krist pomazanik – paradigma za kršćansko pomazanje	21
2.2. Rimski misal i obrednici	23
2.3. Posveta ulja	26
3. DINAMIKA POMAZANJA ULJEM U KRŠĆANSKOJ LITURGIJI	32
3.1 Krštenje	32
3.2 Potvrda	34
3.3 Inicijacija odraslih	37
3.4 Pomazanje u obredima prezbiterskoga i biskupskoga ređenja	40
<i>3.4.1. Prezbitersko ređenje</i>	40
<i>3.4.2. Biskupsko ređenje</i>	42
3.5. Bolesničko pomazanje	44
3.6. Obred posvete crkve i oltara	49
<i>3.6.1. Posveta crkve</i>	49
<i>3.6.2. Posveta oltara</i>	52
ZAKLJUČAK	54
BIBLIOGRAFIJA	57
IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI	61
SUMMARY	62

POKRATE

- KKC HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA (ur. hrv. izdanja), *Katekizam Katoličke Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1994.
- PL *Patrologiae cursus completus, Series Latina*, 218 svv., ed. J.P. Migne, Paris, 1841. – 1865.
- PT *Rimski Pontifikal obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog Sabora Drugog Vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI, Red Potvrde*, nalogom i odobrenjem biskupske konferencije i odobrenjem Sv. kongregacije za bogoštovlje – Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998.
- RBP *Rimski obrednik obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog Sabora Drugog Vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI, Red Bolesničkog pomazanja i Skrbi za bolesnike*, nalogom i odobrenjem biskupske konferencije i odobrenjem Sv. kongregacije za bogoštovlje – Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.
- RK *Rimski obrednik obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog Sabora Drugog Vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI, Red Krštenja*, nalogom i odobrenjem biskupske konferencije i odobrenjem Sv. kongregacije za bogoštovlje – Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.
- RM *Rimski Misal obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog Sabora Drugog Vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI*, nalogom i odobrenjem biskupske konferencije i potvrdom Sv. zbora za bogoštovlje – Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ²1980.
- RP *Rimski Pontifikal obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog Sabora Drugog Vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI*, nalogom i odobrenjem biskupske konferencije i potvrdom Sv. zbora za bogoštovlje – Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988.
- RPOK *Rimski obrednik obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog Sabora Drugog Vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI, Red Pristupa odraslih u kršćanstvo*, nalogom i odobrenjem biskupske konferencije i odobrenjem Sv. kongregacije za bogoštovlje – Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998.
- SC DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konstitucija o svetoj liturgiji *Sacrosanctum Concilium*, Drugi vatikanski koncil, *Dokumenti*, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, ⁷2008, str. 3.–60.

ZKP

Zakonik kanonskoga prava – Codex iuris canonici, Glas Koncila,
Zagreb, 1988.

SAŽETAK

Od početka svijeta, Bog je čovjeku darovao prirodne elemente kao sredstva kojima se može koristiti u svakodnevnom životu, ali i u bogoslužju. Nažalost, ponekad smo samo pasivni promatrači tijekom liturgijskih obreda, nezainteresirano prateći što svećenik ili druga zaređena osoba čini. Ipak, ono što liturgiji daje smisao i dubinu jest simbolika prirodnih elemenata i gesta koje u kombinaciji s riječju tvore cjeloviti obred. Povezivanjem ulja i gesta pomazivanja želimo istaknuti njihovu važnost i značenje, kako bismo bolje razumjeli obrede u kojima se koristi pomazivanje uljem. Razumjeti gestu pomazivanja nemoguće je bez Krista – Pomazanika (hebrejski: *Masijah* (Mesija), grčki: *Χριστός* – 'Pomazanik'), po kojem ta gesta dobiva svoju puninu. Odmalena nas uče da su sakramenti „vidljivi znakovi nevidljive Božje prisutnosti“. Stoga ćemo pokušati bolje razumjeti taj vidljivi znak koji ostaje na ljudskom tijelu. Iako malen, on nosi snažnu poruku i govori puno o Božjoj prisutnosti među nama.

Ključne riječi: Isus Krist, ulje, pomazivanje, bogoslužja, sakramenti

UVOD

Vraćajući se na početak stvaranja svijeta, u smetenosti svakodnevice često se izgubimo u vrtlogu ovoga svijeta. Bog nam je darovao razne prirodne elemente (vodu, kruh, ulje, vatru...) kako bismo ih koristili i kako bi nam pomagali u svakodnevnom životu. Problem prirode postaje očit kada zaboravimo u čijim se rukama nalaze sve stvari. Primjerice, kad nas pogodi velika suša, ostajemo bez poljodjelskih plodova i tada se suočavamo s vlastitom ovisnošću o Božjoj providnosti. Slično je i sa svrhom liturgije – rad naših ruku prinosimo Ocu u znak zahvalnosti za ono što je On nama prvo darovao. Ne smijemo se „igrati“ s prirodnim darovima, jer nismo njihovi vlasnici ni gospodari – nismo ih mi stvorili. Često zaboravljamo da smo samo prolaznici ovim svijetom, hodočasnici na putu prema vječnosti. Prirodne elemente trebamo gledati kao simbole nadnaravnoga života. Oni nas u punini svoje naravi upućuju na duhovne stvarnosti, postajući izražajni znakovi nadnaravne punine, kada su pravilno shvaćeni i prihvaćeni.

Ipak, Bog nam je dao prirodne elemente koji su neizostavni u našem životu i svakodnevno ih koristimo u liturgiji. Možda, osim kruha i vina, ne obraćamo dovoljno pozornosti na druge elemente prisutne tijekom bogoslužja, no svi oni u svakom trenutku negdje na Zemlji sudjeluju u slavlju svete mise. Svaki prirodni element nosi vlastito obilježje i pridonosi bogoslužju, dajući dodatnu vrijednost i značenje. Svi ti elementi postaju simboli koji, u tišini povezuju ovaj svijet s duhovnim, otkrivajući nam dublje tajne vjere i prisutnosti Boga.

Ulje je element koji možda ne primjećujemo često u liturgiji, a još manje razumijemo njegovu simboliku i značenje. No, postavlja se pitanje: zašto je ulje dio bogoslužja? Zašto je ono važno za život vjernika? Što ulje simbolizira u liturgijskim obredima? Ova pitanja zaslužuju kratak prikaz. Ulje je, naime, jedan od osnovnih elemenata koji čovjek koristi od samih početaka svijeta te igra ključnu ulogu na mnogim područjima – od poljodjelstva i prehrane do medicine, tehnike i religije. Možemo slobodno reći da je ulje neizostavni dio današnjega svijeta, a njegova prisutnost u liturgiji nosi duboku simboliku i povezuje nas s tradicijom i Božjom prisutnošću u svakodnevnom životu.

Gesta pomazivanja povezana s uljem, iako se može činiti nebitnom ili nepotrebnom u bogoslužju, nosi duboku i važnu simboliku za razumijevanje ulja i za cijeli vjernički život. Ova gesta, iako često vidljiva kao mali znak križa na prikladnom dijelu tijela osobe koja se pomazuje, ima snažno značenje.

Kroz povijest, pomazivanje je imalo ključnu ulogu – od pomazivanja svećenika i kraljeva u Starom zavjetu, do iščekivanja Pomazanika, Krista, Mesije. Ova simbolična gesta danas označava pomazanje svih Kristovih sljedbenika, podsjećajući nas na Božju prisutnost i poslanje koje smo primili kroz vjeru.

U ovom radu prikazat ćemo značaj i simboliku ulja kroz tri poglavlja. Prvo ćemo sagledati antropološku dimenziju ulja, pri čemu ćemo analizirati ulogu maslina i maslinova ulja u ključnim dijelovima Svetoga pisma. Drugi dio vodi do Krista – Pomazanika, u kojem ćemo istražiti kako gesta pomazanja postiže svoju puninu i svrhu u Kristu. Nadalje, razmotrit ćemo u kojim se liturgijskim knjigama pojavljuje simbolika ulja i sam čin pomazanja. Naposljetku, analizirat ćemo uporabu ulja u sakramentima, s posebnim naglaskom na simboliku pomazivanja uljem unutar sakramentalnih obreda.

1. ANTROPOLOŠKI VID ULJA

1.1. Ulje

Jedna od najznačajnijih i najkorisnijih biljaka koja krase krajolike duž cijeloga Jadranskog mora i tisućljećima donosi bogatstvo i radost jest maslina. Maslina nam daruje ulje koje su Feničani nazivali „tekućim zlatom“, dok su ga stari Grci i Rimljani koristili za masaže, kozmetiku i u zdravstvene svrhe. Ulje ima dugu i važnu povijesnu i kulturnu ulogu, osobito na Mediteranu. Na tom području, ono nije bilo samo ključni sastojak u kulinarstvu, već i simbol kulturnog naslijeđa i identiteta. Ulje je mediteranskim narodima više od 4000 godina nije služilo samo kao hrana, već i kao sredstvo plaćanja, a u srednjem vijeku zamjenjivalo je novac. Koristili su ga u ljekovite svrhe, kao sastojak u kozmetici te za pomazanje kraljeva tijekom obreda krunidbe. Divlja je maslina prvi put udomaćena prije otprilike 4000 godina prije Krista, a njezino ulje počelo se proizvoditi oko 2000 godina nakon toga. Tijekom tih tisućljeća, maslina i njezino ulje postali su ključni elementi mediteranskoga načina života.¹

U početku, ulje je bilo namijenjeno isključivo za prehranu, njegu kože i medicinske tretmane. S razvojem tehnologije i industrije, ulje je steklo novu važnost kao sredstvo za podmazivanje. U 19. i 20. stoljeću, s pojavom motora i strojeva, ulje je postalo neophodno za rad mnogih tehničkih uređaja, uključujući motore brodova, automobila i drugih industrijskih strojeva. Korišteno je za smanjenje trenja i trošenja, čime je produljilo vijek trajanja i učinkovitost ovih uređaja. U sportu, ulje se koristi za pripremu sportaša i boraca za natjecanja. Masaže s uljima pomažu u opuštanju mišića, prevenciji ozljeda i poboljšanju efikasnosti. Osim toga, ulje ima važnu ulogu u mnogim religijskim obredima i ceremonijama. Koristi se za pomazanje u različitim religijskim obredima. U kršćanskim, židovskim i muslimanskim obredima, maslinovo ulje i druga ulja koriste se za obredna pomazanja i ceremonijalne svrhe, odražavajući njihovu dugu simboliku i značaj. Tako je ulje, kroz svoje raznovrsne primjene, od prehrane i kozmetike do industrije, sporta i religije, ostalo neprocjenjiv resurs s neprekidnim utjecajem na ljudski život.

¹ Usp. Maslinovo ulje kroz povijest: <https://biljoteka.com/maslinovo-ulje-kroz-povijest/> (pristupljeno 12.9.2024.)

1.1.1 Maslina

Dok je ulje znak Božjega blagoslova, zelena maslina posebno simbolizira pravednika kojega je Bog blagoslovio, kao što je to opisano u Psalmima (52,10; 128,3) i Knjizi Sirahovoj (50,10). Pravednik je poput masline – čvrsto ukorijenjen, plodan i blagoslovljen Božjom milošću. Ova simbolika se dalje proteže na Božju Mudrost koja kroz Zakon otkriva put pravednosti i istinske sreće (usp. Sir 24,14.19–23).² Drugim riječima, maslina označava pravednika kojega je Bog blagoslovio, kao i Božju mudrost koja otkriva put do pravednosti.³ Maslina (lat. *Olea europaea* L.) najrasprostranjenija je biljka u tadašnjem Izraelu i jako važna poljodjelska roba. Maslina kao simbol ima više oznaka: mir, život, nadu i savez (Post 8,11).⁴

Prva asocijacija kada se spominje maslina jest pomisao na Maslinsko brdo blizu Jeruzalema, Getsemani. Maslinsko brdo dobilo je ime po mnogim maslinicima koji su bili ograđeni kamenitom ogradom, uz koje je bio zasađen i kaktus. U tadašnje vrijeme to je bio običaj u Palestini, gdje se uz maslini vrt nađe i kaktus, a i učestalo bi se našla i kućica za odmor u koju bi se gospodar (poljodjelac) došao odmoriti od velikih vrućina koje se učestale na tom području. Sama riječ Getsemani (hebr. *gath-šemanim*) označava tijesak za ulje kao i prešu za masline, jer se na tom mjestu nalazio tijesak koji je bio izduben u kamenu, i gdje su se na licu mjesta gnječile masline.⁵

Mnogi maslinu nazivaju kraljicom mediteranskoga stavka, zbog svojega dugog vijeka trajanja (oko 500 godina). Maslina se iz svojega korijenja neprestano pomlađuje i konstantno izbija iz svojega debla koje dovodi do kvrgavosti i zamršenosti debla, a što pokazuje da je otporno i dugovječno. Stoga maslinu s potpunim pravom zovu besmrtnom.⁶ Kao što maslina ima obilježje 'besmrtnosti', tako je i Krist besmrtnan. Maslina, osim besmrtnosti, Krista simbolizira i na druge načine. Kao što se masline dda bi se od njih dobilo ulje, tako je Krist bio zgnječen na križu, dok se Njegov Duh (ulje) primjenjuje kao lijek za naša srca kada povjerujemo u Njega. Ujedno je ovo i razlog zašto se Isus molio u Gestemanimi, onu noć kada je bio uhićen, da bi mogao podnijeti pomirnicu za naše grijeha na križu.⁷

² Usp. Colomban Lesquivit-Marc François Lacan, „Ulje“ U: *Rječnik Biblijske teologije*, ur. Xavier Leon-Dufor, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993., str. 1389.

³ Usp. Ivan Šaško, *Per signa sensibilia, Liturgijski simbolički govor*, Glas Koncila, Zagreb, 2004., str. 526.

⁴ Usp. Berard Barčić, *Biljni svijet Biblije, Crkva u svijetu* 24 (1989.) 2, str. 158.–159.

⁵ Usp. Josip Burić, *Život i običaji Svete zemlje u Isusovo vrijeme*, Crkva u svijetu, Split, 1998., str. 161.

⁶ Usp. Mario Kopjar, *Ulje u liturgiji, Živo vrelo* 40 (2023.) 5, str. 8.

⁷ Usp. The Symbolic Meanings of 7 Trees in the Bible: <https://steppesoffaith-56895.medium.com/the-symbolic-meanings-of-7-trees-in-the-bible-64adcd4b2e5> (pristupljeno 15.3.2024.)

Maslina, dakle, nije samo simbol pravednika i Božje Mudrosti, već i znak Božjega djelovanja kroz svoje izabrane službenike. Isto tako, njezina besmrtnost nosi duboku simboliku koja se proteže na Krista. Kao stablo koje preživljava i u najtežim uvjetima, maslina predstavlja postojanost vjere i Božjega zavjeta s ljudima. Tako maslina, kroz svoje fizičke i duhovne karakteristike, postaje snažan simbol, ne samo života, već i otkupljenja i vječnoga spasenja u Kristu.

1.1.2. Maslinovo ulje

Jedan od najstarijih poljodjelskih proizvoda s dubokim korijenjem u kulturnom, društvenom i duhovnom životu Mediterana i Bliskoga istoka jest maslinovo ulje. Ovaj esencijalni proizvod ne samo da je oblikovao svakodnevni život drevnih naroda, već je i postao most između svakodnevnoga života i duhovnosti, odražavajući duboku povezanost između ljudi, prirode i božanskoga. Uz kruh i vino, ulje je jedan od najčešće spominjanih Božjih darova kojim Bog hrani svoj narod. Maslinovo se ulje u biblijskom i kulturnom kontekstu nikada nije spominjalo kao voće koje se izravno konzumiralo. Umjesto toga, ulje je predstavljeno kao ključni prirodni element koji igra značajnu ulogu u različitim aspektima života. Ono je neophodno za poboljšanje i funkcionalnost drugih elemenata i potreba.

U prehrambenom kontekstu, maslinovo ulje imalo je ključnu ulogu u pripremi hrane u drevnim kulturama, gdje se koristilo na različite načine. Primjerice, dodavalo se u tijesto za pečenje kruha kako bi poboljšalo njegovu teksturu i okus (usp. Izl 29,2; Lev 2,4; Br 6,15; Iz 21,5).⁸ Nadalje, maslinovo ulje koristi se kao začim i dodatak raznim jelima, obogaćujući njihovu aromu i okus (pr., meso, ribu, salatu, sir, povrće...). Kroz svoju uporabu u svakodnevnim obrocima i svečanim prigodama, ulje je postalo znak obilja i gostoljubivosti.

Od davnina, maslinovo se ulje koristilo u različitim kozmetičkim i medicinskim praksama. Kada se ulje nanosi na kožu, ono ne samo da pruža dodatnu zaštitu, već ima i moć prodiranja u kožu, čime poboljšava njezinu otpornost. Osim svoje zaštitne uloge, ulje ima i značajnu ljekovitu svrhu. Ono se koristi kao pomoć pri otklanjanju umora i boli, za ublažavanje rana (usp. Iz 1,6; Lk 10,34) i jačanje udova (usp. Ez 16,9).⁹ Ova svojstva čine ulje važnim za opravak i fizičko blagostanje. Ulje je također bilo sastavni dio raznih ljekovitih pripravaka.

⁸ Usp. Kopjar, *Ulje u liturgiji*, str. 8.

⁹ Usp. Oil, <https://www.biblestudytools.com/encyclopedias/isbe/oil.html> (pristupljeno 27.8.2024.)

Njegova uporaba u receptima, kao ključni sastojak u pomastima i lijekovima, ukazuje na njegovu široku primjenu u medicini.

Uz svoje ljekovite blagodati, maslinovo ulje imalo je i važnu ulogu u jačanju i zaštiti tijela, osobito u kontekstu ratovanja i borbenih vještina. U drevnim kulturama, ulje se koristilo za mazanje tijela boraca, što je imalo nekoliko ključnih prednosti. Primjena ulja na kožu nije samo pružala hidrataciju i zaštitu od vanjskih utjecaja, već je također činila tijelo skliskijim, kako bi bili spretniji u borbi, spremniji i sposobniji kako bi izmakli protivniku.¹⁰ Namazavši kožu uljem, borci su dobivali dodatnu zaštitu i fizičku prednost.

Nadalje, maslinovo ulje se u drevnim kulturama koristilo kao sredstvo za rasvjetu, odnosno kao izvor svjetlosti. Njegova funkcionalna uloga bila je osvjetljavanje prostora, što je bilo od ključne važnosti u svakodnevnom životu i religijskim obredima (Izl 27,20 sl; Mt 25,3–8).¹¹ Međutim, uporaba ulja u svjetiljkama nije imala samo praktično značenje. Ona je također nosila duboku simboliku, jer je svjetlost koju je ulje stvaralo predstavljala Božju prisutnost i vodstvo. Tako maslinovo ulje, korišteno kao izvor svjetlosti, nadilazi svoju praktičnu funkciju, postajući simbol vjere, duhovne svjetlosti i Božje prisutnosti u životu ljudi.

U ovom kontekstu možemo zaključiti kako je ulje simbol božanskoga blagoslova i plodnosti. Njegova primjena nije ograničena samo na praktičnu funkcionalnost, već održava i duboko ukorijenjenu kulturnu i duhovnu simboliku. U širem smislu, ulje se pokazuje kao vitalan element ne samo u svakodnevnim ritualima i običajima, već i kao simbol dugovječne važnosti u ljudskim kulturama, spajajući materijalno s duhovnim te praktično sa simboličkim.

1.2 Ulje u Svetom pismu – njegovo značenje i uporaba

Ulje je, uz kruh i vino, jedan od najčešće spominjanih Božjih darova u Bibliji. Njegova prisutnost proteže se kroz cijeli Sveti pisma, od Knjige Postanka (28,12) do Knjige Otkrivenja (18,13). Pojam ulja pojavljuje u Bibliji više od dvjesto puta, što ukazuje na njegovu ključnu ulogu i značaj u životu biblijskoga čovjeka.¹² Ulje se znatno češće spominje u Starom zavjetu, za razliku od Novoga zavjeta. Ulje nije samo praktičan element svakodnevnoga života, već ima duboko simboličko značenje, predstavljajući Božju providnost, blagoslov i posvećenje.

¹⁰ Usp. Mario Kopjar, *Ulje u liturgiji*, str. 8.

¹¹ Usp. Lesquivit-Lacan, „Ulje“, u: *Rječnik Biblijske teologije*, str. 1388.

¹² Usp. Šaško, *Per signa sensibilia, Liturgijski simbolički govor*, str. 526.

1.2.1. Stari zavjet

U starom zavjetu pomazanje uljem veoma je raširen običaj koji se uklapa u semitske predaje. Ulje je naravni znak Božjega blagoslova, radosti, časti, obilja napretka i mira.¹³ Znak Božjega blagoslova na poseban se način ističe u Knjizi ponovljenog zakona (11,14; 7,13), gdje Bog obećava plodnost zemlje i obilje ulja, vina i žita. No, kada bi nedostajalo ulja u biblijskom kontekstu očitivalo se kao znak Božje kazne zbog nevjere i neposluha, tj. opomene narodu (Mih 6,15; Hab 3,17).¹⁴ Stoga, obilje ulja povezano je s plodnošću zemlje i naroda koji živi u miru i blagostanju. Obilje ulja, ali i ostalih prirodnih elemenata ne donosi samo materijalno bogatstvo, nego i znak konačnoga spasenja (Jl 2, 19) i znamenje eshatološke sreće (Hoš 2,24).¹⁵ Dakle, ovo obilje predstavlja predokus onoga što Bog obećava u konačnom spasenju – mir, radost i ispunjenje. Znak mira i blagoslova ostaje do današnjeg dana ostaje u maslinovoj grančici.¹⁶ Od samih početaka (Post 8,11) maslinama simbolizira kraj Božjega gnjeva i početak razdoblja novoga mira. Od tada je maslinova grančica postala univerzalni znak, obnove i Božjega blagoslova.

Isto tako, ulje je snažan simbol radosti i slavljenja. Bog obećava Izraelu ulje radosti, i to umjesto ruha žalosti (Iz 61,1–3).¹⁷ Ulje radosti daje se onima koju tuguju, onima koji osjećaju bol, u kojem zamjenjuju tugovanje uljem koje donosi radost. Ono ima snagu kojom njezin miris očarava i razveseljuje bližnje te iskazuje ljubav prema njima (Pj 1,3), prijateljstvo (usp. Izr 27,9) i sreća u bratskoj slozi (Ps 133,2). Zbog toga se gostu pomazivala glava.¹⁸ Pomazati gosta uljem označava više od obične geste gostoljubivosti. Naime, pomazati glavu gosta u prvom redu označava zazivanje Božjega blagoslova na njega (usp. Ps 45,8).¹⁹ Izražava radost zbog njegova dolaska i iskazuje mu osobitu čast gdje ga želi počastiti na poseban i častan način kako i priliči jednom gostu. Drugim riječima, izlivanje ulje na glavu gosta jest gesta koja je otkrivala želju da netko drugi bude radostan i sretan, da mu se iskaže poštovanje i prijateljstvo kakvo zaslužuje (usp. Ps 23,5).²⁰ Tako je ova gesta postala redovitom gestom gostoljubivosti, čime se potvrđuje da je gost ne samo prihvaćen, već poštovan i voljen.

¹³ Usp. Ante Mateljan, *Otajstvo supatnje, Sakrament bolesničkog pomazanja*, Crkva u svijetu, Split, 2002., str. 37.–38.

¹⁴ Lesquivit- Lacan, „Ulje“ U: *Rječnik Biblijske teologije*, str. 1388.

¹⁵ Isto.

¹⁶ Usp. Mateljan, *Otajstvo supatnje, Sakrament bolesničkog pomazanja*, str. 38.

¹⁷ Isto.

¹⁸ Usp. Zvonko Pažin, *Liturgijska sakramentologija*, Biblioteka Diacovensia, Đakovo, 2018., str. 188.

¹⁹ Usp. Mateljan, *Otajstvo supatnje, Sakrament bolesničkog pomazanja*, str. 38.

²⁰ Usp. Šaško, *Per signa sensibilia, Liturgijski simbolički govor*, str. 526.

Nadalje, ulje ima simboličko značenje posvećenja i snage. Prorok Amos (6,6) spominje uporabu ulja koje se spominje u svakodnevnom životu, ali i u obredima koje sa sobom donosi znak Duha Božjega koji prodire u udove, i posvećivanja.²¹ Ulje se koristilo za posvećivanje bogoslužnih prostora i predmeta, posebice žrtvenika (usp. Izl 29,36; 30,26–29; Lev 8,10), i osoba koje imaju službu u bogoslužju, poput svećenika i kraljeva (usp. 1 Sam 10,1; 16,3). Stoga, naime, ulje služi kao vanjski znak Božjega izabranja i posebne milosti koja osposobljava čovjeka za životnu zadaću.²² Dakle, pomazanje uljem predstavlja trenutak kada božanska snaga prodire u čovjekovu dušu, čime čovjeka osposobljava, dajući joj snagu (usp. Ez 27,20s)²³, mudrost i zaštitu kako bi mogla ispuniti poslanje koje joj je dano. Pomazanje uljem jest čin kojim se Božja snaga i milost očituje u životu pojedinca, dajući mu fizičku i duhovnu zaštitu, potrebnu mudrost i zaštitu tijekom cijeloga života.

Ulje, uz snagu i posvećivanje daje i nosi ugodan miris (Am 6,6, Est 2,13).²⁴ Mirisno ulje pripada onomu tko se u njemu daje, postajući element prepoznavanja i simbol uzajamne pripadnosti (usp. Est 2,12–17; Jdt 10,3–4).²⁵ Mirisom (udisanjem) mirisnoga ulja koje se koristi za mazanje lica i glave, čovjek izražava svoju radost i pretvara ju u priliku za slavlje (Izl 25,6; Am 6,6; Mih 6,15; Ps 103,6; Prop 9,8). Stoga u liturgiji, miris ulja podsjeća na potrebu svjedočenja i širenja Radosne vijest i vjere u Boga, s kojim smo uspostavili blizak odnos. Tako, miris ulja postaje simbol predanosti Bogu i zajednici, dok istodobno izražava radost i želju za slavljenjem.²⁶

Ulje služi i kao sredstvo za liječenje i čišćenje rana. Ulje je znak ozdravljenja i čišćenja, kao što je to bilo u slučaju s ozdravljenim gubavcima (usp. Lev 14,10–32).²⁷ Osim toga, ulje je služilo za ublažavanje rana (usp. Iz 1, 6) i uopće kao lijek (Lev 14, 10–32).²⁸ Ulje služi kao sredstvo za fizičko i duhovno pročišćavanje, simbolizirajući Božju milost koja donosi zdravlje i Božju zaštitu od zloga.

Dakle, maslinovo ulje u starozavjetnoj misli prožeta je dubokom simbolikom i značenjem. Ulje nije samo prirodni element, već u liturgijskoj simbolici predstavlja ponajprije

²¹ Isto, str. 527.

²² Usp. Mateljan, *Otajstvo supatnje, Sakrament bolesničkog pomazanja*, str. 38.

²³ Usp. Pažin, *Liturgijska sakramentologija*, str. 188.

²⁴ Usp. Lesquivit-Lacan, „Ulje“ U: *Rječnik Biblijske teologije*, str. 1388.

²⁵ Usp. Gilles Becquet, „Miomiris“ U: *Rječnik Biblijske teologije*, ur. Xavier Leon-Dufor, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993., str. 554.

²⁶ Usp. Kopjar, Ulje u liturgiji, str. 10.–11.

²⁷ Usp. Šaško, *Per signa sensibilia, Liturgijski simbolički govor*, str. 527.

²⁸ Usp. Pažin, *Liturgijska sakramentologija*, str. 188.

milost Gospodnju i djelitelja milosti, odnosno Duha Svetoga koje nosi snagu i zaštitu od zloga.²⁹ Osim, fizičkoga i tjelesnoga zdravlja i zaštite, ulje nas podsjeća na potrebu svjedočenja vjere i bliskosti s Bogom.

1.2.2. Novi zavjet

Iako se u Starom zavjetu češće spominje simbolika ulja, ne smijemo zanemariti novozavjetnu perspektivu koja ovom simbolu daje višestruku simboliku. U Novom zavjetu ulje simbolizira svjetlo i mudrost, Božji blagoslov i uzdržavanje. Njegova uporaba naglašava važnost liječenja i iscjeljenja, kako tijela tako i duše.

U Novom zavjetu, maslinovo ulje spominje se kao simbol mudrosti i duhovne spremnosti, na osobit način vidljiv u paraboli prispodobе o deset djevica (Mt 25,4). Naime, u ovoj paraboli, maslinovo ulje ne predstavlja samo sredstvo za paljenje svjetiljki, nego mudrost i pripravnost duše za dolazak Zaručnika.³⁰ Ako nemamo dovoljno ulja u svjetiljkama, to znači da nismo spremni za dolazak Zaručnika. Također, nismo u stanju biti svjetlo drugima, svjedočiti svoju vjeru i izvršavati svoj poziv na način koji je dostojan onoga što Gospodin od nas traži. Stoga, ova parabola nije samo znanje, već i aktivna i svjesna priprema za susret s Gospodinom jer ne znamo ni dana ni časa (usp. Mt 25,13). Sličnu simboliku imamo i u Knjizi Otkrivenja (11,4), gdje ulje simbolizira izdržljivost i život, pa i Božje svjetlo kojim prosvjetljuje svakoga od nas i cijeli svijet. Kao što maslinovo ulje napaja svjetiljke, tako Božje svjedočanstvo daje duhovno svjetlo svijetu koje vodi čovječanstvo prema istini i spasenju.³¹

Kao što je ulje u Starom zavjetu služilo kao sredstvo za liječenje i ozdravljenje, tako se i u Novom zavjetu nastavlja ta simbolika. Ulje postaje sredstvo preko kojega se očituje Božja moć ozdravljenja, kao što vidimo u primjerima iz evanđelja (Lk 10,34; Mk 6,13). U Lukinom evanđelju, ulje se koristi za liječenje rana, dok se u Markovu evanđelju učenici pomazuju bolesne uljem, radi njihova tjelesnoga i duhovnoga spasenja. Stoga liječenje bolesnih polaganjem ruku simbolizira Prisutnost i djelovanje Krista.³² Isto tako, tekst koji govori o liječenju i ozdravljenju nalazimo u Jakovljevoj poslanici (5, 14–15) koji je ujedno i temelj sakramenta bolesničkoga pomazanja. Pomazanje bolesnika uljem predstavlja vidljivi izraz

²⁹ Usp. Kopjar, *Ulje u liturgiji*, str. 9.

³⁰ Usp. The Significance of Olive Oil in the Bible, <https://digitalbible.ca/article-page/modern-topics-what-does-the-bible-say-about-olive-oil> (pristupljeno 29.8.2024.)

³¹ Isto.

³² Usp. Pažin, *Liturgijska sakramentologija*, str. 188., Usp. Mateljan, *Otajstvo supatnje, Sakrament bolesničkog pomazanja*, str. 39.

vjere u Božju moć ozdravljenja. Ovaj čin, prepoznatljiv je po svojoj simboličkoj snazi jer se ističe ulje kao sredstvo koje donosi ljekovitu i obnavljajuću moć.³³

Nakon što čovjek ozdravi, fizički i duhovno, zaodjenu ga radost i veselje zbog Božjega blagoslova koji je sišao na njega. Maslinovo ulje ima i simboliku radosti. U Starom zavjetu ulje radosti davalo onima koji su tugovali i osjećali bol, dok se u Zavjetu radost izražava mazanjem glave čak i za vrijeme pokorničkih čina (Mt 6,17). Naime, radost nije narušena vanjskim dijelima posta i pokore, već ostaje u unutarnjim izvorima svjetlosti i mira. Isus potiče učenike da tugovanje i pokora ne zasjene unutarnju radost koja dolazi iz odnosa s Bogom. Stoga im Isus nalaže, da dalje uzimaju mirise kako se ne bi razmetali svojom pokorom.³⁴ Isto tako, maslinovo ulje možemo povezati i s Poslanicom Hebrejima (1,9). U ovom kontekstu, ulje simbolizira božansku naklonost i duhovnu stvar, a ne samo fizičku tvar.³⁵ Miris ulja postaje simbol predanosti Bogu i braći ljudima, izražavajući radost i slavlje koje dolazi od Boga. Ujedno, i uljem radosti Bog je pomazao Mesiju, gdje se Psalam (45,8) primjenjuje na Krista kako bi se obznanilo njegovo božanstvo.³⁶

Nadalje, izliti gostu ulje na glavu znak je poštovanja prema gostu (Mt 26,7; Lk, 7,38; Iv 11,2; 12,3).³⁷ Također je znak da mu želimo iskazati sreću u kojem mu pružamo dokaz prijateljstva i poštovanja.³⁸ Namirisati glavu simbolizira radost zbog dolaska, a zanemariti taj čin smatra se neljudskim (Lk 7,46).³⁹ Isus nam ukazuje da se ne mazanjem glave gosta iskazuje neljudskost i nepoštivanje gosta, dok suprotstavlja njegovu neljudskost s ženom koja mu maže noge pomašću te mu tako iskazuje poštovanje i gostoljubivost (usp. Lk 7,46). Stoga, pomazanje uljem uobičajen je čin iskazivanja časti i blagoslova, kao i svrhe koja je često povezana s djelima iscjeljenja i posvećenja.⁴⁰

Vidimo kako se maslinovo ulje prisutno kroz cijelo Sveto pismo, od Knjige Postanka do Otkrivenja, gdje simbolizira više od obične tvari. Ono je simbol Božjega blagoslova, radosti i posvećenja. Ulje, ali i ostali prirodni elementi su svijetu danost, nešto što je ljudima darovano i što im omogućuje za življenje, a isto tako je zahvaćeno u svakom liturgijskom slavlju.

³³ Usp. The Significance of Olive Oil in the Bible, <https://digitalbible.ca/article-page/modern-topics-what-does-the-bible-say-about-olive-oil> (pristupljeno 29.8.2024.)

³⁴ Usp. Becquet, „Miomiris“ U: *Rječnik Biblijske teologije*, str. 554.

³⁵ Usp. The Significance of Olive Oil in the Bible, <https://digitalbible.ca/article-page/modern-topics-what-does-the-bible-say-about-olive-oil> (pristupljeno 29.8.2024.)

³⁶ Usp. Lesquivit-Lacan, „Ulje“ U: *Rječnik Biblijske teologije*, str. 1390.

³⁷ Usp. Mateljan, *Otajstvo supatnje, Sakrament bolesničkog pomazanja*, str. 39.

³⁸ Usp. Lesquivit-Lacan, „Ulje“ U: *Rječnik Biblijske teologije*, str. 1389.

³⁹ Usp. Becquet, „Miomiris“ U: *Rječnik Biblijske teologije*, str. 552.

⁴⁰ Usp. The Significance of Olive Oil in the Bible, <https://digitalbible.ca/article-page/modern-topics-what-does-the-bible-say-about-olive-oil> (pristupljeno 29.8.2024.)

Pomazanje uljem stoga predstavlja čin duboke vjere u Božju moć, povezujući svakodnevni život s duhovnim svijetom. Ono simbolizira vezu između čovjeka i Boga, materijalnoga i duhovnoga te postaje znak radosti, poštovanja i blagoslova u životu vjernika.

1.3 Pomazanje

U liturgiji, kao i u Svetom pismu, susrećemo se s raznim gestama poput polaganja ruku, znaka križa, pomazanja, kađenja i škropljenja blagoslovljenom vodom. Svaka od ovih gesta nosi višestruko i duboko značenje, povezano s duhovnim stvarnostima. Među njima, jedna od najznačajnijih, a danas gotovo zaboravljena, jest gesta pomazanja. Pomazanje, koje se izravno povezuje s uljem, spominje se na više mjesta u Svetom pismu i tradiciji.

Gesta pomazivanja bilo je jako rasprostranjena i u uobičajena u mnogim kulturama i narodima. Ova gesta nije ograničena samo na obredne radnje, već je imala važnu i veliku svrhu u terapijskim praksama. Također, pomazanjem uljem se koristi i u medicinskim tretmanima, gdje je ulju služilo za liječenje rana i smanjenje boli, tj. općenito za jačanje tjelesnoga i duhovnoga zdravlja. Stoga, simboličko pomazanje nije samo površan čin ili trenutačni biljeg koji će brzo nestati s površine kože. Ono nosi dublje značenje koje nadilazi samu fizičku radnju, gdje mazanje izražava prelazak izvanjskoga u unutarnjost ljudskoga tijela. Toplina koja se javlja kao posljedica, ali i rezultat mazanja koji nije samo fizički osjećaj. Ono prodire kroz kožu, opuštajući mišiće, čime povećava njihovu fleksibilnost (elastičnost) i fizičku spremnost. Spremnost omogućava čovjeku da učinkovitije djeluje i izvršava zadatke koje zapovijeda ljudska volja. U starom svijetu, ova praksa bila je osobito povezana s gladijatorima i sportašima koji su se mazali uljem kako bi zagrijali i opustili mišiće te se tako što bolje pripremili za borbu i natjecanje.⁴¹

Ipak, gesta pomazanja osim same fizičkoga čina donosi puno više i dublje. Kultura Staroga zavjeta vidi gestu pomazanja kao snažan simbol Božjega izabranja, u kojemu se ogleda duboka svijest o pripadnosti Bogu. „Pomazanje je, dakle, govor o izabranoj osobi kao prostoru ostvarivanja Božje vjernosti, kako bi ispunio poslanje koje mu je Bog namijenio.“⁴² Pomazanje označava djelatnu sposobnost da osobi podari neophodnu snagu i energiju kako bi bila osnažena za suočavanje s izazovima u poslanju u svijetu.⁴³ Gesta pomazanja postaje simbol Božjega djelovanja u životu čovjeka.

⁴¹ Usp. Šaško, *Per signa sensibilia, Liturgijski simbolički govor*, str. 141.–142.

⁴² Isto, str. 141.

⁴³ Isto.

Pomazanje, kao sveti znak, ima duboko ukorijenjeno značenje u Svetom pismu. Zbog svoje prodornosti u tijelo, Hebreji smatraju da ulje daje snagu, zdravlje radost i ljepotu. Ulje kao sredstvo koje prodire u unutrašnjost ljudskoga tijela značajno utječe na način na koji se pomazanje shvaća u religijskom kontekstu. Stoga je razumljivo da se na religijskom planu pomazivanje uljem smatra znakom radosti i poštovanja, kako bi označila čast, a kasnije i duboku zahvalnost i veselje. Isto tako, ulja su se jednako koristila u obredima ozdravljenja i posvećenja.⁴⁴

Gesta pomazanja nosi značenje koje daleko nadilazi samu fizičku radnju; ona je simbol radosti, časti i utjehe. Slika pomazanja služila je da se izrazi radost izraelskoga naroda koji je okupljao u Jeruzalem tijekom velikih blagdana (Ps 133,2), kao i drugih svečanosti (Am 6,6) i slavlja (Iz 25,6 sl. LXX).⁴⁵ Kroz sudjelovanje u zajedničkom slavlju, čovjek ne samo da iskazuje radost i sreću, već i poštovanje, prijateljstvo te zahvalnost Bogu što može dijeliti te posebne trenutke sa svojom zajednicom. Stoga, pomazanje „uljem radosti“ izražava način na koji je Duh preuzeo ljudsku osobu (1 Sam 10,1–6 i 16,13) koja postaje Gospodnjim pomazanicom koja se shvaća u kontekstu mesijanske radosti.⁴⁶ Pomazanje, osim što simbolizira radost, također predstavlja i simbol utjehe u trenucima patnje i teških životnih situacija. Pomazanjem uljem dalo je utjehu sionskim prognanicima poslije izgnanstva (Iz 61,3).⁴⁷ Nakon dugogodišnjega progonstva, pomazanje uljem postaje simbol obnove i duhovne snage, dajući izgnanicima novu nadu za ponovno uspostavljanje „novoga života“ u radosti i slobodi. Stoga, pomazanje predstavlja znak Božje milosti, radosti i spasenja.

Pomazivanja koja se spominju u Starom zavjetu, ali u cijelom Svetom pismu jesu posvetni obredi. Pomazanjem ima snažno kultno značenje, gdje su bogoštovni prostori i predmeti bili posvećeni pomazanjem kako bi bili prikladni za služenje svetih obreda. Stoga se mazalo kultno mjesto (Post 28,89), žrtvenik (Izl 29,36; 30,26; Lev 8,11; Br 7,1.10.84.88) i sam Hram (Izl 30,16).⁴⁸ Bogoštovni je prostor činom pomazanja uljem poprimio posebnu svetost, ali i mjesto božanske prisutnosti.⁴⁹ Sličan obred prisutan je i kod posvete crkve i oltara. Tijekom ovih obreda, zidovi novosagrađene crkve i oltar se pomazuju svetim uljem, čime se potvrđuje

⁴⁴ Usp. Ignace de la Pot, „Pomazanje“ U: *Rječnik Biblijske teologije*, ur. Xavier Leon-Dufor, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993., str. 896.

⁴⁵ Isto, str. 896.–897.

⁴⁶ Usp. Kopjar, Ulje u liturgiji, str. 9., Usp. Pot, „Pomazanje“ U: *Rječnik Biblijske teologije*, str. 897.

⁴⁷ Usp. Pot, „Pomazanje“ U: *Rječnik Biblijske teologije*, str. 897.

⁴⁸ Usp. Zvonko Pažin-Davor Senjan, Pomazanje u bogoslužju. Obredi blagoslova ulja i pomazanja sv. uljem u rimskoj liturgiji, *Crkva u svijetu*, 48 (2013.) 3, str. 281.

⁴⁹ Usp. Pot, „Pomazanje“ U: *Rječnik Biblijske teologije*, str. 898.

da su bogoštovni prostori središte božanske prisutnosti.⁵⁰ Dakako da pomazanje ritualni čin, fizička gesta, već čin kojim se određena mjesta i prostori stavljaju u službu kako bi bili prikladni za vršenje službe i obrede.

Osim što se u Starom zavjetu pomazivala bogoštovna mjesta i predmeti, pomazanje je imalo značajnu ulogu i u označavanju i posvećivanju osoba koje su imale ključnu ulogu u vjerskom životu zajednice. Pomazivali su se svećenici (Lev 4,3.5.16; 6,15; Izl 28,41: 30,30; Lev 7,26; Izl 40,15) i kraljevi (1 Sam 10,1; 1 Sam 16,13; 1 Kr 1,39; 2 Kr 9,6), a ponekad i proroci (1 Kr 19,16).⁵¹ Proroci su, poput svećenika i kraljeva, također primali pomazanje, ali je to pomazanje bilo duhovne prirode, a ne ritualno. Iako proroci nisu bili fizički pomazani uljem, nazivani su „pomazanicima“ (Iz 61,1) Zbog svoje posebne posvećenosti i odabranjem od Boga za određenu službu. Duh Božji, koji im je bio prenesen, omogućio im je da ispune zadaću za koji su bili određeni. Pomazanje proroka, stoga, nije bilo u doslovnom smislu, već metaforično označava njihovu duhovnu pripremu i investiranje u ulogu Božjih poslanika.⁵² U početku je pomazanje uljem bilo isključivo za kraljeve, dok se gesta pomazanja svećenika uvela tek nakon babilonskoga progonstva (VI. st. pr. Kr).⁵³ Smisao ovoga obreda pomazanja, kraljeva i svećenika, jest da se vanjskim znakom označi da su ti ljudi izabrani od Boga koji će pomazanjem postati njegovo oruđe u vođenju u upravljanju narodom koji mu je bio povjeren. Pomazanje je omogućilo kralju da postane dionikom Božjega duha, čime je stekao božansko ovlaštenje za svoju kraljevsku službu. Ovaj obred ne samo da ga je ovlastio za obavljanje dužnosti kralja, već je i jasno pokazao da je on Božji odabrani službenik.⁵⁴

Kraljevsko pomazanje povezano je s idejom „mesijanskog pomazanja“. U židovskoj i kršćanskoj tradiciji, Psalam 2, koji spominje Jahvu i njegova pomazanika, interpretiran je u mesijanskom kontekstu. Prema tomu, Isus Krist je kroz kraljevsko pomazanje⁵⁵ potpuno investiran kao Gospodin i Krist (Mesija) (Dj 2,36; usp. Fil 2,11). Puni smisao dolazi tek kada Isus bude ustoličen s desne strane Božje i primi pomazanje uljem radosti (Hebrejima 1,8; usp. Psalam 45,7). Kasnija kršćanska predaja proširuje ovu ideju, govoreći o trostrukom pomazanju Krista kao kralja, svećenika i proroka.⁵⁶ U svakom slučaju, važno je obratiti pozornost na

⁵⁰ Odatle je ime *Betel* – 'kuća Božja' Vidi u: Pot, „Pomazanje“ U: *Rječnik Biblijske teologije*, str. 898.

⁵¹ Usp. Pažin-Senjan, *Pomazanje u bogoslužju. Obredi blagoslova ulja i pomazanja sv. uljem u rimskoj liturgiji*, str. 281.

⁵² Usp. Kopjar, *Ulje u liturgiji*, str. 9., Usp. Pot, „Pomazanje“ U: *Rječnik Biblijske teologije*, str. 900.

⁵³ Usp. Kopjar, *Ulje u liturgiji*, str. 13.

⁵⁴ Usp. Pot, „Pomazanje“, u: *Rječnik Biblijske teologije*, str. 899.

⁵⁵ Isus je „pomazan Duhom Svetim i snagom“ (Dj 10,38).

⁵⁶ Usp. Mateljan, *Otajstvo supatnje, Sakrament bolesničkog pomazanja*, str. 38.

pomazanje Krista u Betaniji (Ivan 12,1–3) koje se dogodilo prije njegova mesijanskoga ulaska u Jeruzalem, gdje čin pomazanja potvrđuje njegovo dostojanstvo i ulogu Mesije.⁵⁷

I sam kršćanin prima pomazanje (2 Kor 1,21; 1 Iv 2,20,27). Međutim, u ovim tekstovima nije riječ o sakramentalnom obredu poput krštenja ili potvrde, nego o duhovnom pomazanju po vjeri, koje se odnosi na sudjelovanje u proročkom pomazanju Isusa.⁵⁸ Pomazanje simbolizira prodiranje u dušu čovjeka božanskom snagom, čime ga osnažuje za poslanje koje mu je povjereno. Zbog ovoga pomazanje poprima duhovno značenje. Isto tako, pomazanjem se osoba „odvaja“ od svakodnevnoga (zemaljskog) života i ulazi u božansku sferu za izvanrednu i nepovratnu službu.⁵⁹ Stoga je Bog ispunio čovjeka evanđeoskom naukom, gdje je u čovjeku probudio vjeru u riječ istine u njegovu srcu (usp. Ef 1,13). Riječ koja dolazi od Krista, Ivan naziva „uljem pomazanja“ (*khризma*) koje ostaje u nama. Ova nauka o nutarnjem pomazanju značajna je u kršćanskoj predaji i duhovnosti.⁶⁰

Kasnije pomazanje kršćana prešlo je na sakramentalno pomazanje. Ime koje nosi kršćanin ima isti korijen kao Mesija – Krist, tj. Pomazanik. Tako i naše ime označuje Božje izabranike, pomazanike i posvećenike. U središtu pomazanja nije čovjek, već Krist, koji daje pomazanju njegovo istinsko značenje. Oko Krista se stvara nova zajednica pomazanika (=mesijanska zajednica) u radosti i slavlju.⁶¹ Stoga, „čin pomazivanja za cilj ima sjedinjenje vjernika s Kristom, kako bi svoje želje uskladili s Očevim nakanama.“⁶² Zbog toga je pomazanje sakramentalni čin koji izražava otvorenost o raspoloživost za Boga kako bi bili spremni za slavlje Kristova Vazma, pri čemu se povjerimo njegovoj djelatnoj moći koja prožima i prodire u ljudski duh. Dakle, kršćanina se pomazuje kako bi djelovalo i sudjelovali u događaju Krista.⁶³

Sakramentalno pomazanje ima važno mjesto u bogoslužjima kršćanske inicijacije. U razdoblju kada su se sva tri sakramenta inicijacije (krštenje, potvrda i euharistija) podjeljivala zajedno, svako je pomazanje nosilo specifično značenje. Pretkrsno pomazanje smatralo se davanjem snage za borbu protiv zla i Zloga, pri čemu se koristilo ulje egzorcizma. Nakon krštenja, osoba bi bila pomazana uljem zahvale. Kao vrhunac pomazanja dolazio je svečani čin

⁵⁷ Usp. Kopjar, *Ulje u liturgiji*, str. 13.

⁵⁸ Usp. Pot, „Pomazanje“ U: *Rječnik Biblijske teologije*, str. 901.

⁵⁹ Usp. Kopjar, *Ulje u liturgiji*, str. 10.–11.

⁶⁰ Usp. Pot, „Pomazanje“ U: *Rječnik Biblijske teologije*, str. 901.

⁶¹ Usp. Šaško, *Per signa sensibilia, Liturgijski simbolički govor*, str. 141.–142.

⁶² Isto, str. 142.

⁶³ Usp. Šaško, *Per signa sensibilia, Liturgijski simbolički govor*, str. 142.

mazanja krizmom koji se u kasnijim stoljećima razvio u zaseban sakrament potvrde. U sedmom stoljeću pomazanje je postalo obredni element i tijekom ređenja biskupa i prezbitera, i to preuzimanjem iz keltske liturgije. Ovaj obred simbolizira posebnu zahvaćenost Duhom Svetim, čije korijene nalazimo u Mojsijevoj povijesti. Svećenička dimenzija ovoga pomazanja povezana je s krsnim pomazanjem, kroz koje se prepoznamo kao sveto svećenstvo. Također, gesta pomazanja spominje se i u sakramentu bolesničkoga pomazanja. Pomazanje u ovom sakramentu prvenstveno simbolizira unutarnje ozdravljenje, prilagodbu promijenjenim okolnostima i duhovnu snagu potrebnu bolesniku u suočavanju s njegovim trenutačnim stanjem (Iz 1,6; Mt 10,1; Lk 9,1; Mk 6,13).⁶⁴ Drugim riječima, budući da je bolest povezana s posljedicama grijeha, pomazanje „u ime Gospodinovo“ donosi spasenje bolesniku: omogućuje mu sudjelovanje u Kristovoj pobjedi nad grijehom i smrću, bilo kroz fizičko ozdravljenje, bilo kroz primanje dodatne snage za suočavanje sa smrću.⁶⁵ Iako se ne smatra zasebnim sakramentom, tijekom euharistije pri posveti crkve i oltara, oltar i zidovi se pomazuju, kako bi zgrada bila i ostala simbol kršćanske zajednice pomazanih.⁶⁶

Dakle, možemo vidjeti kako gesta pomazanja ima duboko i simboličko značenje koje nadilazi samu fizičku radnju. U prvom redu ono simbolizira očitovanje Božjega izabranja kojima čovjeka osposobljava za izvršenje poslanja. Tako, pomazanik (kršćanin) djeluje i govori u Božje ime, a ljude zastupa pred Bogom.⁶⁷ Osim pomazanja ljudi, mazali su se i bogoštovni prostori i predmeti kao znak Božje pripadnosti kako bi se u tim prostorima mogli dostojno obavljati sveti čini. Pomazanje je svoj puni značaj dobio s dolaskom Mesija – Pomazanika. Svako drugo pomazanje povezano je s Kristovim pomazanjem koje je središte svih pomazanja. No, današnja liturgija pomazivanja čini nam se stranom i nejasnom, premda ona nosi obilje bogatstva, radosti i blagoslova. Pomazanje, stoga, ostaje ključni izraz Božje prisutnosti i djelovanja u životu vjernika, simbolizirajući njihovu pripadnost Kristovoj zajednici pomazanika.

⁶⁴ Isto, str. 142.–143.

⁶⁵ Usp. Pot, „Pomazanje“ U: *Rječnik Biblijske teologije*, str. 898.

⁶⁶ Usp. Šaško, *Per signa sensibilia, Liturgijski simbolički govor*, str. 143.

⁶⁷ Usp. Alfred Schneider, Krist – pomazanik Duhom Svetim, *Bogoslovska smotra* 59 (1989.) 1–2, str. 91.

2. ULJE U LITURGIJSKIM OBRASCIMA

2.1. Krist pomazanik – paradigma za kršćansko pomazanje

U prethodnom poglavlju vidjeli smo značenje geste pomazivanja koja ima izuzetnu važnost u Svetom Pismu i prisutna je u gotovo svim sakramentima. Ova gesta, duboko ukorijenjena u kršćanskoj tradiciji, nosi kako fizičku tako i duhovnu dimenziju. Međutim, ne možemo u potpunosti razumjeti simboliku pomazanja bez osvrta na njegovo najdublje značenje – Krista, iz kojega sve izvire. Kristovo ime, hebr. *Masijah* (Mesija) ili *Χριστός* – grč. *Hristós* (hrv. Krist) koje znači 'Pomazanik', naglašava Njegovu ključnu ulogu kao izvora i središta svega što pomazanje predstavlja. Bez Krista, svaki čin pomazanja gubi svoje pravo značenje i snagu. On je središte kršćanske vjere i teologije, temeljni uzrok i prauzor svega što je bilo, što jest i što će biti. Krist, Pomazanik, nije samo simbolička figura već je on središnja točka kroz koju se svi sakramenti, svi čini pomazanja, dobivaju svoje pravo značenje i svrhu. Bez Krista, ne samo da pomazanje, nego i svaki drugi aspekt kršćanskoga života, ostaje prazan i bez istinske duhovne vrijednosti. Krist je izvor iz kojega sve potječe i prema kojem sve teži – temelj i srž kršćanskoga života i spasenja.

Iako Novi zavjet spominje samo jedno pomazanje koje je Isus primio tijekom svojega zemaljskog života, prilikom krštenja na rijeci Jordan, ovaj događaj ima veliko i duboko značenje. Sva četiri evanđelista, kao i Petar što posvjedočuje u *Djelima apostolskim*, opisujući ovaj događaj, žele istaknuti središnju ulogu Isusa i njegovih djela. Krštenje na rijeci Jordan nije samo povijesni događaj, već trenutak u kojem se sve ono što je bilo naviješteno u Starom zavjetu počinje ostvarivati u osobi Isusa Krista, tj. Isusovim pomazanjem se nadilazi sve ono što je starozavjetno pomazanje simboliziralo.

Svaki evanđelist, opisujući ovaj događaj, donosi svoj jedinstveni uvid i perspektivu, čime zajednički pružaju cjelovitu sliku ovoga ključnog trenutka. Najstariji izvještaj o Isusovu krštenju nalazimo kod Marka (1,9–11; usp. Mt 3,13–17; Lk 3, 21–22; Iv 1,29–34). u prigodi Isusova krštenja zbiva se teofanijski događaj, u kojem krštenje u Jordanu i pomazanje duhom Svetim spadaju zajedno, jedan su događaj (Mk 1,10). Izraz „...otvoriše se nebesa...“ (Mt 3,16) upućuje na božansku objavu, povezujući je s proročkom vizijom (usp. Ez 1,1; Iz 63,19). Ovim činom „Pomazanik Gospodnji“ ulazi u javni život čime se označava novi i odlučujući period u povijesti spasenja. Nebesa se otvaraju (razdiru), na sličan način kao što će u trenutku Isusove smrti biti razdvojen hramski zastor, što simbolizira otvoreni pristup u svetinju nad svetinjama.

Nakon Isusova pomazanja, pristup Bogu bit će omogućen. To će se do kraja objaviti kroz njegov život, smrt i uskrsnuće.⁶⁸

Nadalje, silazak Duha na Isusa u obliku goluba (Lk 2,22) podsjeća na Duha kojim je Bog stvarao svijet (Post 1,2). Sva četiri evanđelista spominju silazak Duha, no teološki je osobito važan Ivanov izvještaj (Iv 1,32–33). Naime, u starozavjetnoj povijesti Duh bi dolazio i odlazio, djelovao i povlačio se, ali s Kristom je drugačije. Kada je Duh sišao na Krista, ostao je trajno. Tako s Mesijom-Pomazanikom započinje nova, trajna i neopoziva prisutnost Božjega Duha u povijesti spasenja.⁶⁹ Glas s neba koji Isusa proglašava „ljubljenim sinom“ (Lk 3,22) podsjeća na prvu pjesmu o sluzi Jahvinom (Iz 42,1) i nagovještava njegovo poslanje kao onoga koji će preuzeti kaznu za grijehе svih (Iz 53,10–12). Glas s neba koji Isusa proglašava „ljubljenim sinom“ (Lk 3,22) podsjeća na prvu pjesmu o slugi Jahvinom (Iz 42,1) i nagovještava njegovo poslanje kao onoga koji će preuzeti kaznu za grijehе svih (Iz 53,10–12). Božji eshatološki govor ima dvije ključne značajke: upućen je cijelom svijetu kroz ovog Pomazanika, kojemu se Bog obraća osobno i izravno („Ti si Sin moj, Ljubljeni“). Kroz njega se Božji glas širi u čitav svemir. Glas nosi prizvuk proročkih navještaja (Ps 2,7; Iz 42,1) i označava ispunjenje svih proročanstava. Zato on sada prima Duha Svetoga.⁷⁰

Dakle, nakon pomazanja u Jordanu, Isus je trajni nositelj Duha u punini. On je ispunjenje proročanstva proroka Joela (3,1) o izlivanju Duha na sav narod koje je Izrael dugo iščekivao. Da bi Duh mogao biti darovan cijelom čovječanstvu, Isus mora proći kroz svoj odlazak, odnosno kroz smrt na križu, kako bi po svom uskrsnuću i uzašašću omogućio izlivanje Duha na sve vjernike.

U vidu svega što događaj krštenja u Jordanu opisuje, možemo razumjeti Isusove riječi u jeruzalemskoj sinagogi: „Duh Gospodnji na meni je jer me pomaza!“ (Lk 4,18). Potvrđuje se da su u njemu ispunila sva mesijanska nadanja i sva starozavjetna iščekivanja. U Isusu je darovan mesija, onaj koji spašava i otkupljuje čovječanstvo, otvarajući svima put spasenja, kako bi svi ljudi postali sudionici pomazanja. Biti „spasen“ znači postati sudionikom Kristova pomazanja, kao i sudionikom božanskoga izabranja za život ispunjen Duhom Svetim.⁷¹ Pomazanjem se osoba odvaja od zemaljskoga i uvodi u sferu božanskoga, gdje dobiva izvanrednu i nepovratnu ulogu. Tako pomazanje nadilazi svoj fizički oblik i postaje čin

⁶⁸ Usp. Schneider, Krist – pomazanik Duhom Svetim, str. 91.

⁶⁹ Isto, str. 92.

⁷⁰ Isto, str. 91.

⁷¹ Usp. Crnčević, Pomazanje i dar vjere. Razmišljanja uz misu posvete ulja na Veliki četvrtak, str. 5.

dubokoga duhovnog značenja. Bez Krista i njegova pomazanja, ono bi izgubilo svoju pravu svrhu i značenje, ostavši tek povijesni ritual bez duhovne dubine i snage spasenja.

2.2. Rimski misal i obrednici

Vidjeli smo kako Krist – Pomazanik, nije samo simbolička figura, već je središnja točka kroz koju svi sakramenti i činovi pomazanja dobivaju svoje pravo značenje i svrhu. Pomazanje, kao gesta, ima duboko značenje u Svetom Pismu i prisutno je u gotovo svim sakramentima. S druge strane, simbolika ulja, povezana je s gestom pomazanja. Spoj ulja i geste pomazivanja, nalazimo kako u različitim molitvama Rimskog misala, tako i u drugim liturgijskim knjigama.

U *Rimskom misalu*, izričito spominjanje ulja nalazimo na dva specifična mjesta: u predslavlju mise krštenja Gospodinova i misi nedjelje Krista Kralja svega stvorenja. Predslavlje krštenja gospodinova glasi:

„...Ti si svoga Sina jedinca, Gospodina našega Isusa Krista, uljem radosti pomazao za vječnog svećenika i kralja vasiona. On se prinio na žrtveniku križa kao neokaljana i pomirna žrtva i dovršio ostajstvo spasenja; kad svojoj vlasti podloži sva stvorenja, predat će tvojem neizmjernom veličanstvu vječno i sveopće kraljevstvo, kraljevstvo istine i života, kraljevstvo svetosti i milosti, kraljevstvo pravde, ljubav i mira...“⁷²

U prethodnim obrascima vidjeli smo kako pomazanje 'uljem radosti' simbolizira način na koji je Duh preuzeo ljudsku osobu i učinio je Gospodnjim pomazanikom, što se shvaća u kontekstu mesijanske radosti. Ova punina dolazi do izražaja tek kada Krist biva ustoličen s desne strane Božje i prima pomazanje uljem radosti, kako je opisano u Hebrejima (1,8; usp. Ps 45,7).⁷³ Ova dimenzija pomazanja također ističe čast⁷⁴ koju Krist kao 'Veliki svećenik' zaslužuje. Njegova uloga na križu donosi spasenje ljudima, što je vrhunac njegove žrtve i ljubavi. Pomazanje na Jordanu prikazuje snagu Isusova prikazanja na križu, gdje je svojim žrtvom omogućio spasenje svih ljudi. Isusovo pomazanje i njegova žrtva na križu zajedno svjedoče o njegovom božanskom poslanju i ljubavi prema čovječanstvu.

⁷² RM, str. 326.

⁷³ Usp. Lesquirit-Lacan, „Ulje“ U: *Rječnik Biblijske teologije*, str. 1390.

⁷⁴ Slično se ističe i u molitvi kod posvete ulja krizme: „...A i veća je čast ulju iskazana, kad je Sin tvoj, Isus Krist, naš Gospodin, tražio da ga Ivan u vodama Jordana opere te je Duh Sveti u liku goluba na nj sišao, a ti si svojim glasom dao svjedočanstvo da je sam Pomazanik miljenik tvoj i tako si potvrdio da ga je prorok David u proroštvu opjevao kako će kao nitko od drugova njegovih uljem radosti biti pomazan.“

Sličnu molitvu nalazimo i u predslavlje mise nedjelje Krista kralja svega stvorenja:

„...Ti si na Jordanu čudesnim znakom navijestio novo krštenje i Krista si glasom s neba kao svoga ljubelnoga Sina objavio; ti si Krista pomazao Duhom Svetim da riječ Tvoja prebiva među nama; da siromasima donese blagovijest spasenja.“⁷⁵

Ovo predslavlje ima slične elemente kao prethodno, u kojem je naglašava Kristovo krštenje na Jordanu, pomazanje i primanje Duha Svetoga. Od trenutka pomazanja Duhom Svetim pri krštenju na Jordanu, Isus je potpuno ispunjen Duhom i snagom. Glas s neba koji Isusa proglašava „ljubljenim sinom,“ (Lk 3,22) nagovještava njegovo poslanje kao onoga koji će preuzeti kaznu za grijehе svih. On postaje ovlašten za vršenje božanske vlasti, što uključuje izgon đavla i liječenje. Obilje Jahvina duha, o kojemu je Stari zavjet govorio, slilo se u Isusa, prebiva u njemu i kroz njega djeluje, omogućujući mu ispunjenje njegova božanskoga poslanja.⁷⁶ Kristovo poslanje, koje je označeno njegovim pomazanjem, donosi radost svakom čovjeku i širi se kroz cijeli svemir. Ovo pomazanje nije samo osobno iskustvo Isusa Krista, već ima univerzalni utjecaj na cijelo čovječanstvo. Kada je Isus pomazan Duhom Svetim, to nije samo oznaka njegova božanskoga poslanja, već i početak novoga razdoblja u kojem se Božja radost i spasenje šire širom svijeta.

Osvrnut ćemo se i na predslavlje mise posvete ulje na veliki četvrtak:

„...Ti si Jedinorođenoga Sina svoga pomazao Duhom Svetim za svećenika novog i vječnog saveza i odredio da njegovo svećeništvo dalje živi u tvojoj Crkvi. on sav svoj narod odlikuje kraljevskim svećeništvom i iz ljubavi prema braći odabire ljude koji polaganjem ruku postaju dionici njegove svećeničke službe. Oni obnavljaju žrtvu spasenja u njegovo ime, tvojim vjernima priređuju vazmenu gozbu, prednjače ljubavlju, hrane ih tvojom riječju i svetim otajstvima; posvećuju život tebi i spasu braće, nastoje postati slika samoga Krista i postojano svjedočiti ljubav i vjernost tebi...“⁷⁷

Krist je Sin Božji – Pomazanik koji je bio naviješten da će doći. Bog je Krista postavio za jedinoga i vječnoga svećenika, kao posrednika između Boga i ljudi. Kao vjernici, pozvani smo slijediti Kristov primjeri posvetiti sebe u službu Bogu. Na taj način postajemo dionici Kristova svećeništva. Naša je dužnost prinositi, osim fizičke žrtve, i duhovnu žrtvu koja je Bogu mila i koja dolazi iz srca potpuno posvećenoga Njemu. Duhovna žrtva uključuje našu predanost,

⁷⁵ RM, str. 117.

⁷⁶ Usp. Ante Mateljan, *Otajstvo poslanja, Sakrament potvrde*, Crkva u svijetu, Split, 2004., str. 32.

⁷⁷ RM, str. 180.

ljubav i služenje u skladu s Božjom voljom. Vršenje Božje volje, očituje se na poseban način u zaređenim službenicima koji je naglašeno u nastavku predslavlja.⁷⁸ Stoga, predslavlje povezuje Kristovu ulogu kao vječnoga svećenika s pozivom svakoga vjernika da se uključi u božanski plan spasenja koje je od izričite važnosti za zajedništvo i suradnju između zaređenih službenika i svih članova Crkve u ostvarivanju Božjih planova na zemlji.

Posljednja molitva koja ističe gestu pomazanja nalazi se u darovnoj molitvi unutar mise obreda za podjelu potvrde:

„Gospodine, ove krizmanike obilježio si križem i pomazanjem Duha Kristova. Daj da ti se s njime trajno prinose te iz dana u dan zaslužuju obilniji dar Duha.“⁷⁹

Sakrament potvrde duboko je povezan sa sakramentom krštenja te se stoga mora promatrati u kontekstu toga prvog sakramenta. Dok je krštenje početak novoga života u Kristu, potvrda je njegova ispunjenje i dovršavanje. Oba sakramenta zajedno oblikuju cjelokupni kršćanski put, iako svaki od njih ima specifičnu ulogu i značenje. Pomazanje svetom krizmom, koje se odvija nakon krštenja u sakramentu potvrde, predstavlja znak posvećenja i obdarivanja Duha Svetoga.⁸⁰ Ovo pomazanje nije samo simbolički čin, već konkretno označava primanje božanske snage i milosti. Kroz sakrament potvrde, krizmanici primaju dublji udio u poslanju Isusa Krista i u punini Duha Svetoga.

Vidimo da se simbolika ulja i gesta pomazanja relativno malo spominju u *Rimskom misalu*. Međutim, značajna uporaba ulja u liturgijskim obredima može se naći u drugim liturgijskim knjigama, kao što su Rimski pontifikal i Rimski obrednik. Rimski pontifikal, ili biskupski ceremonijal, jest liturgijska knjiga koja sadrži obrede i molitve za svećane mise koje slavi biskup ili drugi prelat. Ova knjiga često uključuje pojediniosti glede uporaba ulja u različitim obredima, poput: ređenja prezbitera i biskupa, posveti ulja krizme, i blagoslovu katekumenskoga i bolesničkoga ulja, kao i prilikom posvete crkve i oltara.

S druge strane, Rimski obrednik⁸¹ jest liturgijska knjiga koja sadrži obrede i molitve za podjelu sakramenata. Rimski obrednik, koji je prethodno bio jedinstvena knjiga, sada je

⁷⁸ Usp. Pažin-Senjan, Pomazanje u bogoslužju. Obredi blagoslova ulja i pomazanja sv. uljem u rimskoj liturgiji, str. 289.

⁷⁹ RM, str. 661.

⁸⁰ Usp. Mateljan, *Otajstvo poslanja, Sakrament potvrde*, str. 139.

⁸¹ Rimski obrednik sadrži sljedeće knjige: Red krštenja, Red pokore, Red bolesničkog pomazanja, Red sprovoda, Red ženidbe, Blagoslova, Procesija, Litanija, Egzorcizam i druge prošnje.

podijeljen u više svezaka. Svaki svezak posvećen je posebnom sakramentu ili sakramentalnom obredu, čime se olakšava uporaba i organizacija liturgijskih službi. Stoga, pomazanjem uljem nalazimo u sljedećim obrednicima: Red krštenja, Red potvrde, Red pristupa odraslih u kršćanstvo i u Redu bolesničkoga pomazanja. U ovom kontekstu, vidimo duboki značaj pomazanja uljem u sakramentima i drugim posvetnim molitvama. Simbolika pomazanja uljem osigurava da sakramenti i posvetne molitve ostanu snažni i izražajni kanali Božje milosti i posvećenja kroz cijelu Crkvu.

2.3. Posveta ulja

Prije slavljenja Kristova vazmenoga otajstva, koje nas priprema Vazmenoga trodnevlja, prethodi slavlje Misa posve ulja (*Missa chrismatis*). Ovo slavlje ne svrstava se u korizmeno, niti se svrstava u vazmeno trodnevlje, već predstavlja most koji povezuje korizmeno vrijeme s vazmenim otajstvom. Ono što ovo slavlje čini posebnim jest upravo naglasak na zajedništvu svećenika s njihovim biskupom. Ova liturgija nije samo obično okupljanje, već simbol jedinstva cijeloga svećenstva s biskupom, naglašavajući važnost i smisao njihove bliskosti s proslavom Vazma.⁸² Dva su čina koja obilježavaju ovu liturgiju i čine jedinstvenom: obred blagoslova i posvete ulja te obnova svećeničkih obećanja.

Posveta (*consecratio*) krizme i blagoslov (*benedictio*) katekumenskoga i bolesničkoga vrše se u liturgiji koja prethodi vazmenom trodnevlju. Zašto se ovi obredi odvijaju upravo prije početka vazmenoga trodnevlja? Postoje dva razloga zbog kojega se misa posveta ulja zbiva uoči samoga vazmenoga trodnevlja. Prvi razlog odnosi se na uljâ, u kojem se uljem krizme, kao i ostalim uljima koja su korištena u sakramentima i drugim liturgijskim slavljinama, želi naglasiti da imaju svoj izvor rabe u Kristovoj Pashi, čime omogućuju sudjelovanje u Kristovom otajstvu otkupljenja. Drugi razlog odnosi se na obred obnove svećeničkih obećanja. Želi se istaknuti da je Veliki četvrtak dan ustanove svetoga reda prezbiterata kojim taj dan postaje prigoda za liturgijsko očitovanje zajedništva prezbitera sa svojim biskupom, što se simbolički očituje u obnovi svećeničkih obećanja (*renovatio promissionum sacerdotalium*).⁸³

⁸² RP, str. 125.

⁸³ Usp. Ante Crnčević, Pomazanje i dar vjere. Razmišljanja uz misu posvete ulja na Veliki četvrtak, *Živo vrelo* 29 (2012.) 3, str. 3.

Ako bolje proučimo liturgiju slavlja mise posvete ulja, vidimo kako je u samom naslovu (*missa chrismatis*) sadržan govor o posveti, odnosno blagoslovu ulja, s naglaskom na obred posvete krizme, dok euhološki elementi nose gotovo isključivo temu svećeništva. Ovo slavlje nastoji ujediniti dvije predaje: liturgijsku, koja se odnosi na posvetu ulja, i duhovnu, koja se veže uz ustanovu svećeničke službe, ostvarene Kristovim riječima na Posljednjoj večeri. Spajanjem tih dviju, sadržajno različitih tradicija, stvoreno je slavlje u kojem je tema, naznačena u samom naslovu, prisutna samo u molitvama posvete krizme te blagoslova bolesničkoga i katekumenskoga ulja. S druge strane, euhološki elementi mise stavljaju naglasak na temu svećeništva. Iako na prvi pogled ove dvije predaje mogu izgledati sadržajno različite, njihova je tematika povezana. Također, obred posvete ulja može se razumjeti kao prenošenje Kristova svećeništva na Crkvu, naglašavajući kontinuitet između Kristove ustanove svećeništva i njegove prisutnosti u Crkvi.⁸⁴

Unutar mise posvete ulja, (nad)biskup, u zajedništvu sa svećenicima koji djeluju u njegovoj (nad)biskupiji, posvećuje ulje krizme i blagoslivlja preostala ulja. Ulje krizme, koje nosi ime od Krista, priprema se miješanjem maslinova ulja (ili po potrebi nekoga drugog biljnog ulja) s mirodijama ili mirisnim tvarima. Tradicionalnoj posveti krizme prethodila je specifična priprema ulja. Ovaj proces, poznat kao pripravljanje krizme, uključivao je dodavanje mirodija u maslinovo ulje. Ova praksa, koja je također poznata u istočnoj tradiciji⁸⁵, zahtijevala je dug i pažljiv postupak, stvarajući da ulje bude temeljito pripremljeno za svoju namjenu. Proces pripravljanja mirodija se najčešće povjeravala samostanima monaha, koji su čuvali „tajne mirisa“, pazeći pri tomu da omjer različitoga bilja bude što točniji. U nekim slučajevima, receptura je uključivala čak i preko 70, u nekim zapisima i preko 100 vrsta mirodija, s balzamom kao najčešće korištenim sastojkom. Veliki broj mirodija pokazuje da miris Krista, koji se prenosi na pomazane i postaje dijelom njihovog života, bude shvaćen kao izraz radosti

⁸⁴ Isto, str. 5.

⁸⁵ „Ulje koje se posvećuje za miropomazanje, naziva se *myron* (mira) „a sastoji se od najfinijeg maslinova ulja s aromatskim dodatcima, a posvećuje se na Veliki četvrtak. Mnoštvo supstancija označava množinu darova Duha Svetoga“. Miris blagoslovljenoga *myrona* simbolički označava da je krštenik prožet Duhom božjim, gubi grubost i isijava Božju dobrotu, blagost i mir, u svijetu u kojem živi. Posvećenja *myrona* – maslinova ulja i balzama (Evdokimov veli da se radi o 57 miomirskih sastojaka) obavlja se na veliki četvrtak. Posvetna molitva, analogna euharistijskoj molitvi, u epiklezi sadrži prošnju “da Otac pošalje Duha za kraljevsko pomazanje“. Posvećenje vrši episkop (idealno bi bilo da to vrši poglavar autokefalne Crkve, odnosno patrijarh) kao znak jedinstva i sabornosti Crkve.“ Vidi u: Ante Mateljan, *Svete tajne, Sakramenti u pravoslavlju*, Crkva u svijetu, Split, 2020., str. 86.

i ugodnosti božanskoga dara.⁸⁶ Samo biskup može posvetiti ulje krizme, uz izgovaranje jedne od predviđenih posvetnih molitava:

„Bože, tvorče svakog rasta i duhovnog napretka, primi dobrostivo izraz zahvalnosti što ti ga našim glasom Crkva radosno iskazuje. Ti si u početku zapovjedio da zemlja prokljuje plodonosnim stablima među kojima niču masline, službenice (darovateljice) ove blagorodne tekućine, kojih će rod svetoj krizmi poslužiti. I David je proročkim duhom unaprijed upoznao otajstva tvoje milosti te je opjevao da će se lica naša u ulju razveseliti; a kad je krivica svijeta razlijevanjem potopa oprana, golub je maslinovom grančicom pokazao sliku budućega dara te tako vraćeni mir zemlji najavio. A u posljednja vremena djelom nam je obznanjeno: pošto se krsnom vodom sve krivice brišu, mazanjem ovog ulja naša lica postaju radosna i vedra. Stoga si i Mojsiju, sluzi svojemu, naredio da Arona, brata svoga, vodom oprana, izlijevanjem ove pomasti učini svećenikom. A i veća je čast ulju iskazana, kad je Sin tvoj, Isus Krist, naš Gospodin, tražio da ga Ivan u vodama Jordana opere te je Duh Sveti u liku goluba na nj sišao, a ti si svojim glasom dao svjedočanstvo da je sam Pomazanik miljenik tvoj i tako si potvrdio da ga je prorok David u proroštvu opjevao kako će kao nitko od drugova njegovih uljem radosti biti pomazan.“

Svi koncelebranti ispruže desnu ruku nad krizmu i tako je, ništa ne govoreći, drže sve dok ne svrši molitva.

„Tebe stoga, Gospode, usrdno molimo: dostoj se svojim blagoslovom posvetiti ovu pomast i daj joj silu Svetoga Duha djelovanjem moći Tvoga Krista, od čijeg svetog imena dobiva naziv krizma a kojom si pomazao svećenike, kraljeve, proroke i mučenike svoje; da onima koji će se krštenjem duhovne kupelji nanovo roditi stvor krizme u sakramenat punog spasenja i života potvrdiš; da, izlivši posvećenje pomazanja i otklonivši pokvarenosti prvog rođenja, postanu hramom tvoga veličanstva i zamirišu nedužnošću ugodnog života; da po tvojoj otajstvenoj uredbi obasuti kraljevskom, svećeničkom i proročkom čašću obuku odjeću neraspaljiva dara; da budeš onima što se iz vode i Duha Svetoga nanovo rode krizma spasenja te ih učiniš sudionicima vječnoga života i dionicima nebeske slave.“⁸⁷

U prvom dijelu molitve, koja je ujedno anamneza, spominje se ulje kao ključni simbol u povijesti spasenja. Ulje se ističe kao znak radosti i mira koje je u Starom zavjetu bilo od velike

⁸⁶ Usp. Crnčević, Pomazanje i dar vjere. Razmišljanja uz misu posvete ulja na Veliki četvrtak, str. 5.

⁸⁷ RP, str. 129.–130.

važnosti za svećenike koji su se pomazivali prije ulaska u službu. Krist, kao glavni element i prauzor svih pomazanja, bio je pomazan „uljem radosti“ prilikom krštenja na Jordanu. Ova posveta ulja, stoga, u punom smislu svoju dubinu i značaj nalazi u Kristu koji je dao puni smisao svim prethodnim pomazanjima. Stoga, se u drugom dijelu naglašava da je Krist-Pomazanik utjelovljeni Božji Sin. Kao što su bili pomazani svećenici, tako su pomazivani bili kraljevi, proroci, ali i mučenici. Krštenici, kroz pomazanje u sakramentu potvrde, postaju hram Božjega veličanstva i sudionici Kristove proročke, svećeničke i kraljevske službe.⁸⁸

Druga molitva glasi:

„Bože, utemeljitelju sakramenata i davatelju života, hvalu iskazujemo neizrecivoj dobroti tvojoj: ti si u Starome savezu zasnovao otajstvo posvećenja ulja, a kad nadode punina vremena, htio si da naročito zasja u ljubljenoj Sinu tvome. Kad je naime Sin tvoj, naš Gospodin, vazmenim otajstvom rod ljudski spasenjem obdario, Crkvu si svojom Duhom Svetim ispunio i nebeskim je darovima divno obasuo, da se po njoj djelo spasenja dovrši u svijetu. Otada otajstvom svete krizme ljudima bogatstvo svoje milosti podjeljuješ, da se sinovi tvoji, krsnom kupelji preporođeni, pomazanjem Duha utvrde te, suobličivši se Kristu tvome, imaju udjela na njegovu proročkom, svećeničkom i kraljevskom daru.“

Svi koncelebranti ispruže desnu ruku nad krizmu i tako je, ništa ne govoreći, drže sve dok ne svrši molitva.

„Tebe, stoga, Gospode, usrdno prosimo da snagom tvoje milosti ova smjesa mirodije i ulja tvojim blagoslovom postane nama sakramentom; na braću našu, ovom pomašću pomazanu, obilno izlij darove Svetoga Duha; mjesta ili stvari, svetim uljima znamenovane, uresi sjajem svetosti; no, ponajprije, otajstvom ove pomasti daj porast svojoj Crkvi, da poraste do one punine kada ti, blistajući vječnim svjetlom, s Kristom u Duhu Svetome svima budeš sve po sve vijeke vjekova.“⁸⁹

Kao i u prvom obliku, anamnetski dio novosastavljene molitve prikazuje se povijest spasenja, s osobitim naglaskom na simbolici ulja u Starom zavjetu. Ulje je u tom kontekstu simboliziralo Krista Pomazanika koji je vazmenim otajstvom spasio ljudski rod. Spasenje se ostvaruje kroz Crkvu i njezino slavlje svetih otajstava, omogućuje se aktivno sudjelovanje u

⁸⁸ Usp. Pažin-Senjan, Pomazanje u bogoslužju. Obredi blagoslova ulja i pomazanja sv. uljem u rimskoj liturgiji, str. 294.–295.

⁸⁹ RP, str. 130.–131.

Kristovu otajstvu. Zbog toga je važnost pomazanja koja utvrđuje vjernike kao dionike u proročkom, svećeničkom i kraljevskom daru Gospodina Isusa Krista. Dok nas drugi, posebni dio ističe višestruko pomazanje, od krsnoga i krizmanoga, zatim pomazanja mjesta i stvari koja imaju za cilj rast Crkve prema punine Kristove prisutnosti i djelovanja.⁹⁰ Ovo ulje latinska Crkva koristi ne samo kod pomazanja u sakramentima inicijacije, poput krštenja, potvrde i inicijacije odraslih, već i prilikom ređenja svećenika i biskupa te kod posvete crkve i oltara. Nekada se također rabilo za posvetu vode, kaleža, plitice i zvona.

Za razliku od ulja krizme, koje se posvećuje isključivo po rukama biskupa, tijekom mise posvete ulja blagoslivljaju se još dva ulja: katekumensko i bolesničko. Katekumensko ulje (*oleum catechumenorum*) koristi se prema prosudbi pojedine biskupske konferencije⁹¹, ovisno o liturgijskim običajima pojedinoga područja. Ulje za katekumene može biti blagoslovljeno i prije samoga pomazanja, a taj je čin povjeren isključivo za svećenicima. Molitva blagoslova ostaje nepromijenjena kao i ona koju biskup izgovara prilikom posvete katekumenskoga ulja u misi posvete ulja, izgovarajući sljedeće riječi:

„Bože, snago i zaštito svoga naroda, ti si u stvor ulja stavio znak snage. Blagoslovi + ovo ulje i katekumenima koji se njime mažu udijeli jakost da prime božansku mudrost i jakost, dublje shvate Evanđelje Krista tvoga, velikodušno prihvate napore kršćanskog života te postanu dostojni posinjenja i raduju se preporođenju i životu u tvojoj Crkvi. Po Kristu Gospodinu našem.“⁹²

Ova novosastavljena molitva označava prvo pomazanje, ono pomazanje koje prethodi samom činu krštenja. Ono simbolizira Božje traganje za čovjekom – božansku inicijativu spasenja. Kroz pomazanje katekumenskim uljem izražava se učinak zaklinjanja, kojim katekumen dobiva snagu i jakost kako bi se mogao odreći sotone i grijeha, prije nego što pristupi krsnom zdencu, gdje će se nanovo roditi. Isto tako, ovo ulje daje katekumenima snagu i mudrost za prihvaćanje ne samo evanđelja, nego cjelokupnoga kršćanskog života. Obredi blagoslova katekumenskog ulja naglašavali su i važnost borbe protiv sotone, ističući duhovnu borbu koja prethodi novom životu u Kristu.⁹³

⁹⁰ Usp. Pažin-Senjan, Pomazanje u bogoslužju. Obredi blagoslova ulja i pomazanja sv. uljem u rimskoj liturgiji, str. 296.

⁹¹ U slučaju Hrvatske biskupske konferencije, kao i kod mnogih drugih, odlučeno je da se pretkršno pomazanje izostavlja u slavlju krštenja.

⁹² RP, str. 129.

⁹³ Usp. Pažin-Senjan, Pomazanje u bogoslužju. Obredi blagoslova ulja i pomazanja sv. uljem u rimskoj liturgiji, str. 292., Usp. Crnčević, Pomazanje i dar vjere. Razmišljanja uz misu posvete ulja na Veliki četvrtak, str.7.

Za razliku od katekumenskoga ulja, koje nije često prisutno u tradiciji blagoslova tijekom mise posvete ulja, bolesničko ulje redovito se blagoslivlja upravo u toj misi. Dok se katekumensko ulje rijetko koristi, bolesničko ulje (*oleum infirmorum*), ima važnu i čestu ulogu u svakodnevnom životu Crkve. Ono se redovito rabi za pomazivanje bolesnika, posebice onih koji se nalaze u teškom stanju, uključujući i one na samrti. Njegova uporaba osobito je značajna u bolnicama, gdje se pomazanje bolesnika rabi kao sredstvo duhovne i tjelesne snage, pružajući sakramentalnu pomoć i utjehu u trenucima bolesti i patnje.

Osim biskupa, pravo blagoslivljanja ulja za bolesničko pomazanje može imati i onaj tko je po crkvenom pravu izjednačen s dijecezanskim biskupom i svaki svećenik u slučaju hitne potrebe, kada to okolnosti zahtijevaju. Kao i s ostalim uljima, poput ulja krizme i katekumenskoga ulja, bolesničko ulje se u redovitim okolnostima blagoslivlja tijekom mise posvete ulja na Veliki Četvrtak, izgovarajući molitvu riječima:

„Bože, oče svake utjehe! Po svome si sinu htio vidati rane bolesnih. Milostivo čuj vapaj naše vjere: Molimo te, pošalji Duha, svoga svetog Branitelja s neba u ovaj rod ulja, što si ga dobrotivo iz zelena stabla za okrepu tijela proizveo. Tvojim svetim + blagoslovom bilo ono svakome tko se ovom pomašću pomaže, zaštita tijela, duše i duha te svaku bol, nemoć i jad odagnalo. Nek nam ono bude sveto ulje koje ti, Gospodine, + blagoslovi u ime Gospodina našega Isusa Krista.“⁹⁴

Ova molitva (*Emitte*) ima ključnu ulogu u sakramentalne molitve, po svojem uključenju u rimski kanon kao epikleza ('pošalji Duha') te se time ubraja u najvažnije molitve rimske liturgijske tradicije. Na početku je dodan anamnteski dio koji govori o Kristovu liječenju naših rana. Sadrži tri ključne doktrinalne točke: epiklezu, molitvu za cjelokupno ozdravljenje i zaštitu cijeloga čovjeka, tj. zaštita tijela, duše i duha. Stoga, možemo prepoznati kako su tjelesno, duhovno i duševno zdravlje međusobno povezano te međusobno utječu jedno na drugo. Bolesničko ulje, osim što pruža bolesnicima duhovnu i tjelesnu potporu u njihovim patnjama, ima još jednu ključnu značajku prema svjedočanstvu sv. Jakova: pruža oprostjenje grijeha. Također, pomaže vjernicima da se duhovno pripreme za susret s Bogom, bilo u ovom životu ili na nebesima, omogućujući im tako potpunije duhovno ispunjenje i mir u trenucima bolesti i nevolje. Dakle, blagoslovna molitva priprema ulje za sakramentalnu uporabu, gdje, također vodi i usmjerava cijeli sakramentalni čin.⁹⁵

⁹⁴ RP, str. 129.

⁹⁵ Usp. Mateljan, *Otajstvo supatnje, Sakrament bolesničkog pomazanja*, str. 107.–108.

3. DINAMIKA POMAZANJA ULJEM U KRŠĆANSKOJ LITURGIJI

3.1 Krštenje

Nakon geste polijevanja krsnom vodom ili uranjanja u krsnu vodu, slijede dodatni, odnosno eksplikativni obredi krštenja. Naime, eksplikativni obredi krštenja sastoje se od pomazanja krizmom, odijevanje krsne haljine, pružanje zapaljenje svijeće te obred *efata*. Ovi obredi su usmjereni prema zbiljnosti kraljevskoga, svećeničkoga i proročkoga dostojanstva, gdje se gestama i riječima pokazuje novo stanje krštenika pomazanoga Duhom Kristovim, odjevenoga u Krista, prosvjetljenoga Kristovim otajstvom i u konačnici osposobljenoga primiti i ispovijedati Riječ. Liturgijska tradicija razvijajući obrede i način govora kod krštenja, želi pokazati snagu krsnoga saveza i izričaje ljudskoga jezika i kreativnosti kako bi mogla zahvatiti cijeloga čovjeka i unijeti toga istog čovjeka u simbolički dodir s otajstvenom zbiljom preobrazbe u Kristu. Kršćanin se rađa iz čina dioništva na Kristovu otajstvu te ostaje ono što jest i to preko čina dioništva na euharistijskom svetkovanju. Stoga, kroz obred krštenja sadržan je odnos prema euharistiji koja nas upućuje na svećeničko, kraljevsko i proročko dostojanstvo krštenika. Ono je ujedno obilježje kršćanskog identiteta u liturgijskom događaju vjere u kojem vjernik i čitava zajednica iskustveno pronađu ono što se dogodilo u Kristovu poslanju, u njegovu odnosu s Ocem i ljudima, ali isto tako preuzimanje na sebe udio u njegovu spasiteljskom djelu. Naime, sve ove geste simboliziraju obnovljeno čovjekovo lice. Biti kršten, odnosno uronjen u vode života, pomazan mirisom, odjeven u bijelu haljinu, prosvjetljen zapaljenom svijećom te dodirnut na usnama i ušima (obred *efata*) kako bi mogao čuti i ispovijediti vjeru – sve to ukazuje na čovjekovo preporođenje u život koje je utisnuto u otajstvo Božjega sebedarivanja u Sinu.⁹⁶

Prvi dodatni obred koji slijedi nakon samog krštenja djeteta jest pomazanje glave krštenika, što je znak kraljevskoga svećeništva krštenika i njegova ulaska u zajednicu Božjega naroda.⁹⁷ Obred pomazanja prati molitva koja se izgovara prije samoga pomazanja krštenika. Osim što je dio obredne dinamike, ona nam pokazuje značenje samoga pomazanja. Krstitelj kaže: „Svemogući Bog, Otac Gospodina našega Isusa Krista, oslobodio te je grijeha i nanovo te rodio iz vode i Duha Svetoga. On te maže krizmom spasenja da se pribrojiš njegovu narodu i ostaneš ud Krista svećenika, proroka i kralja za život vječni.“⁹⁸ Vidimo, kako se na prvom

⁹⁶ Usp. Ivica Žižić, *Plemenita jednostavnost, Liturgija u iskustvu vjere*, Hilp, Zagreb, 2011., str. 104.–143.

⁹⁷ Usp. Ivan Šaško, *Kristom pomazani. Pomazanje kao dopunski obred u slavlju sakramenta krštenja*, *Živo vrelo* 27 (2010.) 3, str. 2.

⁹⁸ RK, str. 47.

dijelu molitve spominje Presveto trojstvo, dok se drugi dio molitve odnosi izravno na pomazanje. U Presvetom Trojstvu označena je svrha (učinak) krštenja, u kojem se događa preporod na novi život iz vode Duha Svetoga te oslobođenje grijeha. Drugi dio molitve, koji se izravno odnosi na pomazanje, zapravo se oslanja na tri naslova iz Staroga zavjeta: svećenika, proroka i kralja. Dakako, da molitva upućuje na važan prelazak od Krista na Crkvu te trostruke službe koje ujedno povezuje krštenje sa svetom potvrdom. Krštenika se pridružuje Božjemu narodu kao i pritielovljenju Kristu svećeniku, proroku i kralju. Krštenik time postaje pripadnikom Kristova tijela – Crkve.⁹⁹

Pomazanje krizmom zadržalo je svoje prijašnje mjesto, dok je formula nadopunjena i bogatija. Krsno pomazanje bilo je već prisutno u Hipolitovo vrijeme, nakon čega je odmah slijedila krizma. Čak se u vrijeme liturgijske reforme razmišljalo se da se ovo pomazanje izostavi, ali je ostalo ipak zbog tradicije.¹⁰⁰ *Traditio apostolica* jasno prikazuje kako obred pomazanja zaključuje krštenje: „... i nakon toga, svećenik ga maže onim istim uljem koje je posvećeno, govoreći, ja te mažem svetim uljem u ime Isusa Krista.“¹⁰¹ Također, obred pomazanja spominje i sveti Ambrozije, čija će formula¹⁰² iz njegova vremena ostati do današnjega dana uz male preinake. Isto tako, Gelazijev sakramentar (5.–6. st.) donosi formulu¹⁰³ koju je preuzeo obrednik Drugoga vatikanskog sabora uz male preinake. Obrednik Drugoga vatikanskog sabora preuzima formulu do riječi „...krizmom spasenja...“, gdje dodaje „...da se pribrojiš njegovu narodu i ostaneš ud Krista svećenika, proroka i kralja za život vječni“.¹⁰⁴ Nadopuno obrednika, daje se naglasak na krštenika koji je svjedok Božjih djela. Primanjem trostrukoga dostojanstva, koje je označeno pojmovima svećenika, proroka i kralja, krštenika čine navjestiteljem božje ljubavi, posrednikom do Boga i glasnikom Božje ljubavi, potvrđujući to svojim životom, posebice o onima s kojima će živjeti i za koje će moliti i posvetiti svoj život. Drugima riječima, bitno je da ostane dostojanstvo djeteta Božjega na kojega smo svi pozvani. Kako simbolizira posvećenje koje uključuje poslanje koje na prikazuje i sveti Petar: „Vi ste rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod stečeni da naviještate silna djela

⁹⁹ Usp. Šaško, Kristom pomazani. Pomazanje kao dopunski obred u slavlju sakramenta *krštenja*, str. 2.

¹⁰⁰ Usp. Pažin, *Liturgijska sakramentologija*, str. 54.

¹⁰¹ Usp. Zlatko Vlahek, Liturgijski simbolični govor gesta u obredu krštenja, *Živo vrelo* 38 (2021.) 9, str. 17.

¹⁰² „Bog, Otac Svemogućí, koji te je ponovno rodio iz vode i Duha i koji ti je oprostí sve tvoje grijehé, on sam mažé te za vječni život“ Citirano u: Vlahek, Liturgijski simbolični govor gesta u obredu krštenja, str. 18.

¹⁰³ „Bog... iz vode i Duha dao ti je otpuštenja svih grijeha, on te mažé krizmom spasenja u Kristu Isusu, Gospodinu našem.“ *Liber Sacramentorum Romanae Ecclesiae Ordinis Anni circuli*. (Cod. Vat. Reg. Lat. 316/Paris Bibl. Nat. 719. 1/56) *Sacramentarium Gelasianum* (RED, Series maior, Fontes IV), edd. L.C. Mohlberg-L. Eizenhöfer-P. Siffrin, Herder, Roma ³1981.

¹⁰⁴ Usp. Vlahek, Liturgijski simbolični govor gesta u obredu krštenja, str. 18.

Onoga koji vas iz tame pozva k divnome svjetlu svojemu” (1 Pt 2,9).¹⁰⁵ Kraljevsko svećeništvo omogućuje nam da svoj život u zajedništvu s Kristom prinosimo nebeskom Ocu. U biti to znači da nas oblikuje kao liturgijske subjekte u Kristu, omogućujući nam da sudjelujemo u istinskoj kristovskoj, odnosno liturgijskoj molitvi.¹⁰⁶

Slika dara Duha Svetoga koji je simbolički označen pomazanjem krizmanim uljem, krštenik je osnažen za život koji će sa sobom donijeti poteškoće, ne samo tjelesne nego i duhovne rane i boli. Svako je dijete ranjeno, koliko god se roditelji brižno i marljivo brinuli za svoje dijete. U obredima pomazanja Krist stoji kao liječnik koji liječi i dodiruje naše rane. Stoga, pomazanje kao znak spaja elemente svjetla, dodira, mirisa, odjevenosti... Biti uronjen u vodu, ulje, svjetlo, biti prosvjetljen, odjenut i pomazan Kristom zaista označava istinu naše suobličnosti s Kristom koji nam kao dar u kojem nas spašava od raspadljivosti, nijemosti, gluhoće, tame nedodirljivosti... Doista, u središtu ovih obreda uvijek je dodirljivost onoga što je bez Boga nedodirljivo, miris koji je bez Boga odsutan, svjetlo koje je bez brige nevidljivo – novo stvorenje i nov narod.¹⁰⁷

Obred pomazanja teško je dohvatljiv jer je gesta pomazanja svedena na najmanji čin. Pomazanje je samo trag krizme na čelu, koja je teško dohvatljiva osjetilima te je stoga teško protumačiti.

3.2 Potvrda

Nakon sakramenta krštenja, drugi po redu u predaji Crkve jest sakrament potvrde. Riječ potvrda dolazi iz latinske riječi *confirmatio* koje označava jačanje ili utvrđivanje. Potvrda je usko povezana s sakramentom krštenja, stoga se mora promatrati u dubokoj povezanosti s tim sakramentom. Tijekom povijesti, točnije u prvi stoljećima krsni i pokrsni obredi slavili su zajedno. Nakon petoga stoljeća sakramenti kršćanske inicijacije su se počeli odjeljivati na dvije zasebne slavljeničke cjeline – na obrede krštenja i obrede koji su pridržani samo biskupu. Tako su se pokrsni obredi krštenja zbog novonastalim prilikama oblikovale kao zasebno slavlje kojemu je bilo potrebno dati vlastito teološko značenje i sadržaj. Stoga je i danas čin pomazanja i polaganju ruku shvaćen kao *confirmatio* (potvrda) krštenja i znak silaska Duha Svetoga u

¹⁰⁵ Usp. Ante Mateljan, *O sakramentima, Izbor radova*, Crkva u svijetu, Split, 2017., str. 83.–84.

¹⁰⁶ Usp. Šaško, Kristom pomazani, Pomazanje kao dopunski obred u slavlju sakramenta krštenja, str. 5.

¹⁰⁷ Isto.

otajstvu krštenja. Sada se ta cjelina promatra zasebno, kao zasebno stvarnost koja se s vremenom preobražava u novu sakramentalnu zbiljnost.¹⁰⁸

Drugi vatikanski sabor naložio je da se slavlje potvrde sastavi da unutarnja veza sakramenta potvrde bude jasnija i povezanija s čitavom kršćanskom inicijacijom.¹⁰⁹ Stoga je novi obred *Reda potvrde* relativno jednostavan za razliku od prijašnjih obred.¹¹⁰ Sakrament potvrde, uobičajeno se slavi unutar euharistijskoga slavlja, u kojoj se predviđa služba riječi nakon koje slijedi homilija, obnova krsni obećanja, polaganje ruku s prikladnom molitvom, pomazanje krizmom, sveopća molitva, euharistijska služba i završni blagoslov.¹¹¹

Središnji dio, u kojem se sakramenta potvrde, sastoji se od sakramentalnoga pomazanja uljem krizme što se izvodi polaganjem ruke te riječima (usp. 2 Kor 1,22): "I., primi pečat Dara Duha Svetoga", a potvrđenik odgovora s „Amen“. Prije samoga pomazanja potvrđenika, prethodi polaganje ruku nad potvrđenicima uz izgovaranje molitve *Svemogući Bože*¹¹² koja je od velike važnosti za cjelovitost obreda i za potpunije shvaćanje sakramenta. Ova epikleza spada u dio obreda, ali ne spada u samu bit podjeljivanja sakramenta. Stoga se epikleza i polaganje ruku nad potvrđenike, znakovito razlikuje od samog mazanjem krizmom. Dakle, sveukupan obred ima dvostruko značenje. Polaganje ruku koje čini biskup u zajedništvu s koncelebrantima izražava biblijsku kretnju kojom se zaziva dar Duha Svetoga. Pomazanjem krizmom i riječima koje ga prate jasno se izražava učinak dara Duha Svetoga. Onaj koji je kršten (ujedno i jedini uvjet za primanje ovog sakramenta) i kojega je obilježila biskupova ruka mirisavim ulje, prima neizbrisivi biljeg, Gospodnji pečat, zajedno s darom Duha, koji ga savršenije suobličuje Kristu i daruje mu milost da širi „miomiris“ među ljudima.¹¹³

¹⁰⁸ Usp. Ante Crnčević, Ivan Šaško, *Na vrelu liturgije, Teološka polazišta za novost slavljenja i življenja vjere*, Hilp, Zagreb, 2009., str. 193.–195.

¹⁰⁹ Usp. SC, br. 71.

¹¹⁰ U *Traditio apostolica* biskup izljevajući krizmeno ulje na novokrštenika veli: „Mažem te svetim uljem u gospodinu Ocu svemogućemu i u Isusu Kristu i u Duhu Svetomu.“ U gelazijevu sakramentaru jednostavno se veli: „Pečat Kristov za vječni život.“ Od 10. st. se proširila dulja formula sve do one koja je vrijedila do zadnje reforme: „Znamenujem te znakom križa i krizmam te krizmom spasenja u ime Oca i Sina i Duha Svetoga.“ Vidi u: Pažin-Senjan, *Pomazanje u bogoslužju. Obredi blagoslova ulja i pomazanja sv. uljem u rimskoj liturgiji*, str. 297.

¹¹¹ Usp. PT, str. 22.–24.

¹¹² Molitva koja je preuzeta iz *Sacramentarium Gelasianum*, a glasi: „Svemogući Bože, Oče Gospodina našega Isusa Krista! Ti si ove svoje sluge oslobađajući ih od grijeha nanovo rodio iz vode i Duha Svetoga. Pošalji im, Gospodine, Duha svetoga, Branitelja; Daj im duha mudrosti i razuma, duha savjeta i jakosti, duha znanja i pobožnosti i ispuni ih duhom svoga straha. Po Kristu Gospodinu našem.“ Vidi u: PT., str. 31.

¹¹³ Usp. PT., str. 22

U obredu ovoga sakramenta treba razmotriti znak pomazanja i ono što pomazanje označava – duhovni pečat. Pomazanje svetom krizmom poslije krsta, u potvrdi (ali u ređenju), znak je posvećenja. Po potvrdi pomazanici imaju potpunijega udjela u poslanju Isusa Krista i u punini Duha Svetoga, kako bi svojim životom širili Kristov miomiris. Potvrđenik ovim pomazanjem prima biljeg – pečat Duha Svetoga. Pečat je simbol osobe, znak njezina autoriteta, odnosno vlasništva nad određenim predmetom (pr. vojnici su bili opečaćeni pečatom svoga vojskovođe). Da bi se jasnije označio dar Duha Svetoga dodano je mazanje mirisavim uljem (krizmom) koje biskup posvećuje na Veliki četvrtak, na misi posvete ulja. Ovo mazanje tumači i naziv kršćanin, što znači pomazanik.¹¹⁴ Pomazanje koje su primili svećenici (Izl, 29,4–7) i kraljevi (1 Sam 16,13), primamo i mi kršćani od Boga, „koji pomaza, on nas i opečati i u srca naša daje zaloga – Duha“ (2 Kor 1,21). I sam Krist bio je „pomazan Duhom Svetim i snagom“ (Dj 10,38) – on je Mesija, Krist – Pomazanik. Drugim riječima, pokrsno pomazanje, koje je brzo postalo glavnim znakom sakramenta potvrde, u sebi ima nekoliko važnih simboličkih značenja, od samoga imena Krista (=Pomazanik) i kršćanina (=Kristov, odnosno pomazanik poput Krista), do osnaženja snagom Duha Svetoga koji pomaže u duhovnoj borbi protiv Zla, za kršćansko svjedočenje (=martyrium 'mučeništvo') i za poslanje navještaja radosne vijesti u svijetu. Isto tako, pomazanje utiskuje i duhovni pečat, koji je znak pripadnosti Kristu koji je ujedno i znak njegove zaštite.¹¹⁵

Pomazanje se u prvo vrijeme se vršilo na većini tijela, kao što je to običaj na Istoku, gdje se pomazuju uši, nos i prsa. Zbog toga se iz praktičkih razloga svelo na pomazanje na čelu, u znaku križa, zbog čega je i dobilo naziv znamenovanje (*consignatio, signaculum*), tj. opečaćenje (*sfragis*).¹¹⁶ Zašto baš čelo? Samo čelo ima višestruku simboliku koja je danas manje prepoznatljivo. Čelo kao mjesto pomazanja označava javno poslanje, tj. svjedočenje u javnosti. Isto tako, znak je autoriteta osobe koja ga je utisnula, kao i pripadnosti (vlasništva). U ovom kontekstu označava osobu po kršćanskom pečatu koja pripada Kristu. Također, čelo je i središte straha, kako se ne bi sramio ispovijedati Kristovo ime i njegov križ, koji je prema Apostolu Židovima sablazan, a poganim ludost (usp. 1 Kor 1,23). Zbog toga se i pomazuje znakom križa. Stoga je pečat povezan s idejom dovršenja i ispunjenja koja upućuje na sakramentalni biljeg uz koji je povezana neponovljivost samoga sakramenta. Znak križa jest znak pripadnosti Kristu po Duhu koji se simbolički utiskano na tijelu potvrđenika.

¹¹⁴ Usp. KKC, br. 1289.–1295.

¹¹⁵ Usp. Mateljan, *Otajstvo poslanja, Sakrament potvrde*, str. 135.

¹¹⁶ Isto, str. 137.

Jednostavnije rečeno, tko je jednom opečaćen, zauvijek je opečaćen! Za kršćanina ovaj znak označava odgovornost u svakodnevnom životu, u zajedničkom hodu s Kristom, tako da tijelo postane novi prostor Duhom nadahnuta pisma.¹¹⁷

Možemo vidjeti, kako je teško shvatiti sliku sakramenta potvrde u skraćenoj formuli koju nam nudi nove obrednik *Reda potvrde*. Sami središnji dio, zapravo je i učinak sakramenta, po kojem mi primamo Duha Svetoga, po kojemu se Božja ljubav razlijeva u našim srcima i po kojemu se sabirem u jedinstvu vjere i raznolikosti poziva.¹¹⁸ Isto tako, dar Duha Svetoga je duhovni dar preko kojega se savršenije i potpunije suobličujemo Kristovu tijelu i vjerodostojniji članovi njegove Crkve.

3.3 Inicijacija odraslih

Među značajnijim plodovima liturgijske obnove nalazi se i ponovna uspostava inicijacije odraslih. Rimski obrednik, Red pristupa odraslih u kršćanstvo (RPOK)¹¹⁹ ističe važnost pristupa odraslih sakramentima kršćanske inicijacije. Katekumenat ili formacija katekumena ima za cilj da odgovarajući na Božju inicijativu, svoje obraćenje i vjeru, u jedinstvu s crkvenom zajednicom dovedu do zrelosti. Uvođenje u vjeru i u praktični kršćanski život, katekumenat mora čovjeka prikladno pripremiti za primanje Božjega dara u sakramenta inicijacije – krštenju, potvrdi i euharistiji. Dakle, riječ je o odgoju za cjeloviti kršćanski život preko kojeg je učenik (čovjek) združuje s Učiteljem (Kristom).¹²⁰

Od samih početaka, katehisti su polagali ruke na katekumene, kako bi ga prožela evanđeoska nauka. Prva svjedočanstva nalazimo s početka 3. st. u apostolskoj predaji Hipolita Rimskoga, gdje je svećenik pomazao katekumena katekumenskim uljem, nakon što se odrekao od sotone, govoreći mu „neka se udalji od tebe svaki zao duh“.¹²¹

Red pristupa prilagođava se duhovnom putu odraslih, u kojem se u vremenu traženja i dozrijevanja, nalaze i stupnjevi kojima katekumen treba proći. Četiri su vremenska razdoblja koji svi katekumeni moraju proći, nakon svojega obraćenja i želje da želi postati kršćaninom.

¹¹⁷ Usp. Mateljan, *Otajstvo poslanja, Sakrament potvrde*, str. 139.

¹¹⁸ Isto, str. 143.

¹¹⁹ RPOK – lat. izvornik *Ritaule Romanm ex decreto Sacrosancti Cecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli pp. VI promulgatum, Ordo Initiationis Christianae Adultorum*, Editio Typica, Typis Polyglottis Vaticanis, 1972.

¹²⁰ Usp. KKC, br. 1247.–1248.

¹²¹ Usp. Pažin-Senjan, *Pomazanje u bogoslužju. Obredi blagoslova ulja i pomazanja sv. uljem u rimskoj liturgiji*, str. 293.

Prvo razdoblje jest vrijeme pretkatekumenata (vrijeme namijenjeno prvoj evangelizaciji), drugo razdoblje je katekumenata (vrijeme sveobuhvatnoga katehiziranja), treće je čišćenje i prosvjetljivanje (vrijeme dublje duhovne pripreve) te na kraju mistagogija (vrijeme obilježeno novim doživljavanjem sakramenata i zajednice). Srednji dio ili čin jest podjeljivanje triju sakramenata inicijacije koji se po mogućnosti slavi u noći Vazmenoga bdijenja, ali nije zabranjeno da se sakramenti slave i izvan toga vremena.¹²²

Katekumenat započinje obredom primanja. Obredi koji se vrše za vrijeme katekumanata sastoje se od: predaje vjeroispovijesti, predaja gospodnje molitve, nakon toga se može obaviti i obred *efata*, nakon čega se može podijeliti i prvo pomazanje, kojega može obaviti svećenik ili đakon. Pomazanje koje se podjeljuje na kraju slavljenja riječi Božje svim katekumenima, uporabom katekumenskoga ulja što ga je u misi posvete ulja blagoslovio biskup.¹²³ Isto tako, sam svećenik, iz pastoralnih razloga, ga može posvetiti neposredno prije mazanja, govoreći molitvu: „Bože, snago i utvrdo naroda svoga! Htio si da ulje bude znak jakosti. Blagoslovi, ✠ molimo te, ovo ulje, a katekumene koji se njime pomažu ojačaj da, primivši božansku mudrost i snagu, dublje spoznaju evanđelje tvoga Krista, da velikodušno prihvate napor kršćanskog života i postanu dostojni tvoga posinstva te u tvojoj Crkvi nanovo rode i u njoj radosno žive.“¹²⁴ Ovo je novostastavljena molitva, u kojoj se prikazuje kako katekumeni trebaju dobiti jakost i mudrost da prihvate evanđelje, ali isto tako zahtjevnog kršćanskoga života, kako bi bili dostojni odabranici sakramenata koje se primiti. Također, u dosadašnjim obrascima blagoslova katekumenskoga ulja naglašava se borba protiv utjecaja sotone, kako bi bio pripravljen ispovjediti vjeru Crkve kojoj će po krštenju biti povjeren.¹²⁵

Nakon što je svećenik, blagoslovio katekumensko ulje, okrenut prema katekumenima izgovara molitvu riječima: „Branila vas sila Krista Spasitelja, u čijemu vas znaku pomazujemo uljem spasenja u istom Kristu Gospodinu našem koji živi i kraljuje u vijeke vjekova.“¹²⁶ Samo pomazanje katekumenskim uljem vrši se na prsima ili na obje ruke, ili ako je zgodno i na drugim dijelovima tijela, a ono označuje čišćenje i jačanje. Dok u krštenju uporaba ulja označava kao

¹²² Usp. RPOK, str. 18.–19.

¹²³ Isto, str. 63.

¹²⁴ Isto, str. 64.

¹²⁵ Usp. Pažin-Senjan, Pomazanje u bogoslužju. Obredi blagoslova ulja i pomazanja sv. uljem u rimskoj liturgiji, str. 292.

¹²⁶ RPOK, str. 65.

zaštita tijela nakon pranja, katekumenskim se uljem ćeli prikazati zaštita od Zlog, tj. duhovno jačanje, koje u pokrsnom pomazanju osnažujemo za duhovnu borbu protiv Zloga.¹²⁷

Za vrijeme podjeljivanja sakramenta krštenja katekumenima nema veće i izražajnije obredne razlike od krštenja djece. Formula je krštenja ista, kao što je ista i formula pomazanja¹²⁸ koja slijedi nakon samoga polijevanja (ili uranja) djeteta vodom. Ako se nakon dodatnih (eksplikativnih) obreda, podjeljuje sakrament potvrde, samo se pomazanje nakon krštenja izostavlja.¹²⁹ Ovo je donekle neusklađeno sa smislom *Traditionis Apostolicae* i s drugim liturgijskim knjigama. Dakle, postoji obred krštenja s formulom uranja i ilustrativno pomazanje. S druge pak strane, u sakramentu potvrde imamo polaganje ruku i ilustrativno pomazanje. Stoga se vidi malo odmak, budući da se u jednom slučaju koristi ulje zahvale, ali se redovito za oba mazanja koristi krizma. Drugim riječima, jedno je pomazanje vršio svećenik na tjemenu (*in vertice capitis*), a drugo čini biskup na čelu (*in fronte*). Zbog ovakvih dvojbi bitna je molitva koja prati gestu.¹³⁰

Završetkom dodatnih obreda, završio je obred krštenja te se nastavlja obred potvrde. Obred potvrde sastoji se od polaganja ruku nad izabranicima (potvrđenicima) izgovarajući molitvu¹³¹, odnosno epiklezu koja ne sama u samu bit podjeljivanja sakramenta. Središnji dio sakramenta ima istu važnost kao i kod ustaljenoga obreda potvrde, gdje slavitelj pomaže potvrđenika na čelo uljem krizme, čineći znak križa i govoreći: „I, primi pečat Dara Duha Svetoga.“¹³² Primanjem krštenja i potvrde označava se unutarnja povezanost između poslanja sina i izlivanja duha Svetoga te povezanost sakramenata kojima Krist i Duh Sveti zajedno s Ocem dolazi krštenima.¹³³

U obredu pomazanja i kod djece i kod odraslih vidimo sličnosti, ali i razlike koje ne smijemo zanemariti. Isto tako, ne smijemo zanemariti ono što nam je donio Drugi vatikanski sabor, ali i sama liturgijska obnova, gdje se katekumenat odraslih preko sakramenata inicijacije

¹²⁷ Usp. Mateljan, *Otajstvo poslanja, Sakrament potvrde*, str. 135.

¹²⁸ „Svemogući Bog, Otac Gospodina našega Isusa Krista, oslobodio te je grijeha i nanovo te rodio iz vode i Duha Svetoga. On te maže krizmom spasenja da se pribrojiš njegovu narodu i ostaneš ud Krista svećenika, proroka i kralja za život vječni.“ Vidi u: PROK, str. 127

¹²⁹ Usp. RPOK, str. 27.

¹³⁰ Usp. Šaško, *Kristom pomazani, Pomazanje kao dopunski obred u slavlju sakramenta krštenja*, str. 3.

¹³¹ „Svemogući Bože, Oče Gospodina našega Isusa Krista! Ti si ove svoje sluge oslobađajući ih od grijeha nanovo rodio iz vode i Duha Svetoga. Pošalji im, Gospodine, Duha svetoga, Branitelja; Daj im duha mudrosti i razuma, duha savjeta i jakosti, duha znanja i pobožnosti i ispuni ih duhom svoga straha. Po Kristu Gospodinu našem.“ Vidi u: PROK, str. 130.

¹³² RPOK., br.231., str., 130.

¹³³ Isto, str. 26.

razvija u smjeru u kojoj čovjek doživljava duboko iskustvo vjere zajedno s Kristom i cijelom Crkvom.

3.4 Pomazanje u obredima prezbiterskoga i biskupskoga ređenja

Drugi vatikanski sabor obnovio je smisao Crkve u kojem je ponovno smjestio prezbitere i biskupe u red crkvenih odnosa. Prezbiteri i biskupi impliciraju iz crkvenoga zajedništva, ujedno su i plod crkve u njezinom suodnosu s Kristom Gospodinom. Oni su zaista poslani biti graditelji, prevoditelji i slavitelji crkvenoga zajedništva. Individualnost svećeničke i biskupske službe najbolje se izražava u obredima ređenja. Ređenje, dakle, definira identitet prezbitera i biskupa te ga oblikuje i pruža mu usmjerenje da se dovrši. Zajedništvo svećenika i biskupa, obnavlja se svake godine i to na misi posveti ulja, gdje se svećenicima omogućuje iznova pohoditi ono slavlje koje ih je oblikovalo kao svećenike te obnoviti svoja svećenička obećanja u zajedništvu s biskupom i drugim svećenicima. Sam je obred svećeničkoga i biskupskoga ređenja složen, zato ćemo samo izdvojiti elemente koji su korisni za razumijevanje naše teme.¹³⁴

3.4.1. Prezbitersko ređenje

Središnji dio ne samo ređenja prezbitera već i svakoga obreda ređenja jest polaganje ruku biskupa na ređenika i izgovaranje prigodne posvetne molitve. Kod ređenja prezbitera, nakon polaganja ruku i posvetne molitve slijede tzv. eksplikativni (nadopunjujući) obredi koji se sastoje od oblačenja u prezbitersko ruho (stavljanje štole na svećenički način i oblačenje misnice) pomazanja ruku te predaje kruha i vina. Na jedinstven i sebi svojstven način ovi obredi otkrivaju svećenikovu uzajamnost – dostojanstvo, službu, odnosno zajedništvo u istoj liturgijskoj službi.¹³⁵ Iako je središnji dio polaganje ruku, ne smijemo zanemariti pomazanje ruku. Prema sv. Tomi, pomazanje se bitni i središnji dio ređenja, i taj se teološki koncept utkao u teologiju i liturgiju te je prisutan u pretkoncilskom obredu ređenja i liturgijskim knjigama. U prethodnim pontifikalima, nakon polaganja ruku i posvetne molitve, „biskup bi vezao ređeniku štolu na svećenički način, a preko glave mu stavio misnicu s tim da je zadnji dio bio smotan u

¹³⁴ Usp. Ivica Žižić, *U duhu i istini, teme iz liturgijske teologije i antropologije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2024., str. 523.–524.

¹³⁵ Isto, str. 527.

rolnu do visine ramena. Biskup bi „razmotao“ misnicu tek nakon pomazanja ruku, što je impliciralo razumjeti da je ređenje 'kompletno' tek s pomazanjem.“¹³⁶

U novom rimskom pontifikalu pomazanje se vrši nakon što svećenik stavi štolu preko oba ramena, tj. „svećenički način“ i obuče misnicu, klečeći pred biskupom. Tada mu biskup pomaže dlanove krizmom govoreći: „Gospodin Isus Krist, kojega je Otac pomazao Duhom Svetim i snagom, čuvao te da posvećuješ kršćanski puk i Bogu prinosiš žrtvu.“¹³⁷

Pomazanje dlanova novozaređenoga svećenik uljem krizme eksplikacija je epikleze izvršene molitvom. Dakako, ovaj je čin oduhovljenje ruku jer obrednosti mazanja i zazivnoj pjesmi naglašava utjecaj i snagu Duha. Stoga se tim izvornim organima odnosa i dijelova biva povjereno posvećivanje, odnosno osjećanje Duha dok daruje život. Zbog toga se ovaj vidljivi čin doticaja i znaka krizme pomazanja ređenika zazivaju izlaganje daru Duha kako bi te iste ruke mogle djelovati u svim sakramentalnim činima i doticati epikleške simbole. Drugim riječima ruke postaju očitovanje i to ne samo u antropološkom smislu djelovanja u kojoj prebiva prvi i trajni kontakt sa svijetom, nego Duhom jer se ruke prožete cijelom Duhom i njime stječu cjelinu svećenikova djelovanja i bivanja. U njima je vidljiv dodir Duha, prst desne Očeve¹³⁸ koji osvjetljava osjete vjere.¹³⁹

Već od samih početaka, Djela apostolskih, glavni znak podjeljivanja hijerarhijskih redova bilo je polaganje ruku, tj. gesta prenošenja Duha Svetoga. Kasnije je kod ređenja prezbitera uvedeno pomazanje ruku, dok je u obredima biskupskoga ređenja uneseno pomazanje glave o čemu nešto više u sljedećem poglavlju. Poneki teolozi i povjesničari liturgije uvrštavaju pomazanje među elemente dramatizacije liturgije tijekom srednjega vijeka. Kao što i u sakramentu potvrde pomazanje krizmanim uljem označuje primanje dara Duha Svetoga, tako treba govoriti i ovdje, gdje pomazanje označava dar i djelovanje Duha Svetoga. Stoga ovaj obredni dodatak želi prikazati i naglasiti pneumatološki vid ređenja i hijerarhijskih službi.¹⁴⁰

Vidimo kako iz ove gesta prikazuje duhovsku preobrazbu, kao i novo stanje ređenika. Stoga, eksplikativni obredi ne zauzimaju važnost od ostalih obreda i gesta ređenja. U drugim obredima gdje je veća pozornost na šutnju kod polaganja ruku i epikleške molitve, ovi obredi obiluju kretnjama preobrazbe. Premda se nazivaju i nadopunjujućim obredima, ovi su opredi

¹³⁶ Pažin, *Liturgijska Sakramentologija*, str. 285.

¹³⁷ RP, str. 47.

¹³⁸ Himan Duhu Svetomu, gdje se Duha Svetoga zaziva kao *digitus paternae dexterae* – 'prst desne Očeve'

¹³⁹ Usp. Žižić, *Plemenita jednostavnost, Liturgija u iskustvu vjere*, str. 168.

¹⁴⁰ Usp. Vladimir Zagorac, *Duh sveti u liturgiji, Bogoslovska smotra*, 1–2 (1989.) 59, str. 132.

ekplikacija (interpretacija) srca sakramentalne preobrazbe. Dakle, svaki nadopunjujući obred ima važnost duhovske preobrazbe, na način da potakne kandidata i zajednicu na njegovo novo stanje bivovanja.¹⁴¹ Ne događa se fizička promjena ređenika, nego se događa ontološka promjena.

Naposljetku, možemo zaključiti kako gesta ređenja pomazanja ruku novozaređena prezbitera prikazuje duboku simboliku. Pomazanje ruku izlaganje je duhu koji ređenika preobražava na djelovanje u svijetu, kako bi to djelovanje bilo trajno očitovanje Duha.¹⁴² Pomazanje nije samo dar Duha Svetoga, nego i dar Božje ljubavi koje trebaju svakoga svećenika osobno podsjećati da je on taj koji dijeli Božju ljubav drugima. Kao što su u pomazanju dodirnete njegove ruke, tako i svećenik ima za zadaću dodirivati ljude u svom navještaju.

3.4.2. Biskupsko ređenje

Kao i kod prezbiterskoga ređenja, središnji dio ređenja polaganje je ruku i posvetna molitva¹⁴³ s polaganjem evanđelistara iznad glave ređenoga biskupa. Riječju i gestom molitva ukazuje na 'Duha vodstva', koji se daruje biskupu, kako bi sam mogao biti predvodnik svojega stada koje mu je povjereno u biskupskoj službi. Isto tako, nakon polaganja ruku i posvetne molitve, slijede nadopunjavajući (eksplikativni) obredi koji objavljuju biskupa kao eklezijalni subjekt (svećenik, navjestitelj, zaručnik, učitelj, pastir), a kao subjekt odnosa s crkvenom zajednicom. Nadopunjujući obredi sadržani su od mazanje glave uljem krizme, predaja evanđelistara, biskupskoga prstena, mitre, pastirskoga štapa i privođenje katedri.¹⁴⁴ Naravno radi naše teme, usredotočit ćemo se na mazanje glave uljem krizme.

Vidimo kako je pomazanje svetim uljem prvi nadopunjujući obred, u kojem glavni posvetitelj maže svetom krizmom glavu ređenika koji pred njim kleći, govoreći: „Bog, koji te

¹⁴¹ Usp. Žižić, *Plemenita jednostavnost, Liturgija u iskustvu vjere*, str. 167.

¹⁴² Usp. Ante Crnčević, *Liturgijske slike prezbiterske službe, Teološki naglasci iz liturgije ređenja, Dalcovensia*, 2 (2010.) 18, str. 288.

¹⁴³ Dio molitve koje govore svi biskupi – posvetitelji, sklopljenih ruku: „Izlij sad na ovog izabranika onu snagu koja je od tebe – Duha vodstva koga daje ljubljenom Sinu svome Isusu Kristu, a on ga darova svetim apostolima, koji sazdaše Crkvu po mnogim mjestima, tebi za svetište: na slavu i nezalaznu hvalu imena tvoga.“ Vidi u: RP, str. 107.

¹⁴⁴ Usp. Žižić, *U duhu i istini, teme iz liturgijske teologije i antropologije*, str. 525.

učini dionikom punine Kristova svećeništva, izlio na te otajstvenu pomast i dao da donosiš rod duhovnog blagoslova.“¹⁴⁵

S obzirom na to da su kod prezbiterskoga ređenja ruke pomazane krizmanim uljem, u biskupskom ređenju, kako vidimo, pomazuje se glava ređenika, koje je ranije umetnuto u posvetnu molitvu i smatrano bitnim dijelom ređenja. Ova eksplikacija ušla je u obred ređenja na franačko-galskom području u 8. st., najvjerojatnije oslanjajući se na starozavjetno pomazanje velikoga svećenika (Lev 8,2). Ova gesta simbolizira novozaređenoga biskupa u dioništvu u Kristovu velikosvećeništvu, što se pojašnjava popratnim riječima.¹⁴⁶ Pontifikal prije Drugoga vatikanskoga sabora u slijedu i dinamici obreda posvećenja biskupa (takva je terminologija ranije!) pomazanje glave stavlja kao središnji dio posvećenja. Naime, za pomazanja glave kandidatu prekidala se posvetna molitva te se i na taj obredni način željelo naglasiti važnost i središnjost pomazanja uljem. Uostalom, na temelju svetopisamske tradicije i značenja ulja to je i imalo svoju intrisečnu logiku. Dakle, smatralo se da je bitan dio obreda. Liturgija nakon Sabora, nije naodmet reći, stavlja pomazanje na svoje pravo mjesto, gdje mu se ne gubi značenje, ali opet ostaje snažna simbolika. Pomazanje glave novozaređenoga biskupa spada u eksplikativne obrede koji nam objašnjavaju da ono što je polaganjem ruku i molitvom već izvršeno.¹⁴⁷

Duhovna stvarnost izražena dinamičnom obrednošću pomazanja glave ređenika uranja u zbilju Duha! Pomazanje, naime, očituje i daruje obilnost Božje snage koja preobražava cijelu osobu ređenika, „preuzimajući“ ga u posjed i čineći ga svojim oruđem. Ovo možemo povezati središnjim dijelom posvetne molitve¹⁴⁸ koja je usredotočena na pomazanje kao obuzetost Duhom Krista, Božjega Pomazanika. Dakle, sakramentalno pomazanje jedinstven je način zajedništva s Kristom, Pomazanikom, i njegovim poslanjem, prema volji Onoga koji pomazuje, Oca nebeskoga, i u snazi Pomazanja, Duha Svetoga.¹⁴⁹ Iz ovih premisa logično proizlazi da biskup može voditi Crkvu samo snagom duha Svetoga: on nije glava Crkve, to je samo i uvijek Krist Gospodin.

¹⁴⁵ RP, str. 108.

¹⁴⁶ Usp. Adolf Adam, *Uvod u katoličku liturgiju*, Hilp, Zadar, 1993., str. 217.

¹⁴⁷ Usp. Vladimir Zagorac, *Kristova otajstva, Sakramenti i blagoslovine: povijest i teologija slavljenja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998., str. 217.

¹⁴⁸ „Izlij sad na ovog izabranika onu snagu koja je od tebe – Duha vodstva koga daje ljubljennom Sinu svome Isusu Kristu, a on ga darova svetim apostolima, koji sazdaše Crkvu po mnogim mjestima, tebi za svetište; na slavu i nezalaznu hvalu imena tvoga.“ Vidi u: RP, str. 109.

¹⁴⁹ Usp. Ante Crnčević, Prsten vjernosti i štap vodstva, O znakovima biskupske službe, *Živo vrelo* 32 (2015.) 1, str. 10.

Mazanjem uljem i molitvena riječ Crkve potiču nas da biskupsku službu promatramo u ozračju Duha koji se daje Crkvi, koji je ujedno poučava, posvećuje i vode pomoću njezinih pastira. U svim razmišljanjima o Crkvi i njezinoj obnovi, kao i o preustroju njezinih struktura i službi, nužno je vraćati se na liturgiju biskupskoga i prezbiterskoga ređenja te se u nju udubljavati.¹⁵⁰ Kroz svoje obrede i molitve, Crkva održava svoje temeljeno razumijevanje Crkve kao zajednice svih Kristovih vjernika. Zato kroz sakrament svetoga reda, odnos prezbiterskoga i biskupskoga ređenja, svećenici i biskupi primaju osobitu odgovornost da budu pastiri Kristova stada, jer su Kristom pomazani i time sudjeluju u njegovoj svećeničkoj, proročkoj i kraljevskoj službi.

3.5. Bolesničko pomazanje

Posljednji sakrament koji ćemo prikazati jest sakrament bolesničkoga pomazanja. Sakrament koji bi čovjek trebao primiti kao „posljednji“. Nerijetko je i danas krivo poimanje i shvaćanje ovoga sakramenta: često se doživljava kao sakrament umirućih. Razlog krivoga shvaćanja, odnosno kao posljednje pomazanje¹⁵¹ (*extrema unctio*) i kao pomazanje bolesnih/nemoćnih (*unctio infirmorum*), kako se i sam sakrament nazivao, što je zasigurno ostavilo traga i stvorilo nelagodu pri spominjanju sakramenta bolesničkog pomazanja.

Liturgijska obnova obreda sakramenata, kako bolesničkog pomazanja, tako i ostalih sakramenata, donosi nove promjene. Iako je u praksi podjeljivanje sakramenata ostalo povezano uz eshatološki pristup, bolesničko pomazanje jest i dalje u pastoralnoj praksi obično „sakrament umirućih“, mada se u novom *Obredniku bolesničkog pomazanja* riječ „smrt“ izbjegava, osim kada se odnosi na Krista.¹⁵² Stoga, Drugi vatikanski sabor izostavlja govor o „smrtnoj pogibelji“ te se uvodi nova odrednica koja se odnosi na pomazanje može podijeliti onima koji su zbog bolesti ili starosti pogibljeno bolesni. „Posljednje pomazanje“ koje se još, i

¹⁵⁰ Isto, str. 11.

¹⁵¹ Pismo Inocenta I., pape, Decenciju, biskupu Gubbia (416) – *Nema sumnje da je potrebno razumjeti ono o bolesnim vjernicima (usp. Jak 5, 14–15 op.a.!) koji mogu biti pomazani uljem krizme. Ulje je posvetio biskup. I dopušteno je koristiti ga svim kršćanima, ne samo svećenicima, mogu u potrebi obaviti pomazanje...Ali ne može se to ulje koristiti za pokornike, jer je to vrsta (genus) sakramenta. A kako udijeliti sakrament nekome kome su ostali sakramenti uskraćeni?* PL 20, 559–560. – Budući je u to doba pokora bila dugotrajna, mnogi su čekali odrješenje do pred sam kraj života, a tada bi nakon odrješenja primili i pomazanje. Jasno, većini je to bilo i zadnje pomazanje koje su primili u životu, pa je otuda nastao izraz posljednje pomazanje – *extrema unctio*, a praksa se uvriježila u pastoralu, možda nije pretjerano reći, praktično sve do danas. Tu su korijeni krivoga shvaćanja ovoga sakramenta kao isključivo onoga koji se podjeljuje umirućima. Inocent je govorio iz konteksta crkvene discipline i pastoralne prakse svojega vremena.

¹⁵² Usp. Mateljan, *O sakramentima, Izbor radova*, str. 232.

to bolje, može zvati ‘bolesničko pomazanje’ nije sakrament samo za one koji se nalaze u skrajnjoj životnoj pogibelji. Sigurno je već prikladno vrijeme za njegovo primanje netom se vjernik zbog bolesti i starosti nalazi na početku smrtne pogibelji.¹⁵³ Isto tako, Sabor izričito govori da bolesničko pomazanje „nije sakrament samo za one koji se nalaze u krajnjoj životnoj pogibelji. Sigurno je već prikladno vrijeme za njegovo primanje netom se vjernik zbog bolesti ili starosti nalazi na početku smrtne pogibelji.“¹⁵⁴

Novi obrednik propisuje da se sakrament bolesničkog pomazanja podjeljuje onima koji su teško bolesni. Pritom se bolesnicima pomazuju čelo i ruke svetim uljem, dok svećenik izgovara ove riječi: „*Po ovom svetom pomazanju i po svome preblagom milosrđu neka te Gospodin milošću duha Svetoga pomogne; neka te oslobođena od grijeha spasi i milostivo podigne.*“¹⁵⁵

Što se tiče redosljeda obreda bolesničkoga pomazanja, njegov je raspored kao i kod svete mise i drugih sakramenata: uvodni obredi, biblijsko čitanje s molbenicom, nakon koje slijedi središnji dio sakramenta – polaganje ruku, eventualni blagoslov ulja (ako nije posvećeno na Veliki četvrtak, na misi posvete ulja) ili zahvalna molitva nad već blagoslovljenim uljem i samo pomazanje s pripadajućom formulom.¹⁵⁶

Glavni obredi započinju polaganjem ruku koje svećenik čini u tišini, nakon čega slijedi blagoslov ulja¹⁵⁷ ili zahvala nad već blagoslovljenim uljem.¹⁵⁸ Središnji dio ovoga sakramenta jest pomazanje, s kojim djelatelj izgovara formulu pomazanja. Do Drugoga vatikanskoga sabora redovito se pomazivalo pet osjetila (oči, uši, nos, usta, ruke, i eventualno noge) i dijelovi tijela koji su bolesnika najviše boljeli, a svako je pomazanje pratila vlastita molitva¹⁵⁹ koja se

¹⁵³ SC, br. 73.

¹⁵⁴ Isto, br. 75.

¹⁵⁵ RBP, str. 12.

¹⁵⁶ Usp. Adam, *Uvod u katoličku liturgiju*, str. 204.

¹⁵⁷ Bože, Oče svake utjehe! Poslao si na svijet svoga Sina da bolesnima njihovoj boli donese ozdravljenje. Milostivo poslušaj molitvu vjere: pošalji s neba Duha svoga Svetoga Branitelja na ovo ulje koje si se udostojao izvesti iz zelenog drveta da krijepi i uzdržava tijelo. Daj mu svoj sveti blagoslov ✠ da svakom tko se njime pomaže bude zaštita tijela, duše i duha te odagna svaku bolest, nemoć i nevolju. Bilo, Gospodine, ovo ulje nama sveto, a ti blagoslovi u ime Gospodina našega Isusa Krista. Koji s tobom živi i kraljuje u vijeke vjekova. Vidi u: RBP, str. 44.

¹⁵⁸ „Blagoslovljen si, Bože, oče svemogućí, koji si poslao na svijet svoga Sina radi nas i radi našega spasenja; Blagoslovljen si, Bože, jedinorođeni Sine, koji si ušao u nezatnost našega ljudskoga života da izliječiš naše nemoći; Blagoslovljen si, Bože, Duše Sveti Branitelju, koji nas bez prestanka krijepiš u nemoćima tjelesnim.“ Vidi u: RBP, str. 44.–45.

¹⁵⁹ „Ovim svetim pomazanjem i svojim preblagim milosrđem oprostio ti Gospodin što god si sagriješio gledanjem (kušanjem, hodom, mirisanjem, slušanjem).“ Vidi u: Heinrich Denzinger, Peter Hünermann, *Zbirka sažetaka, vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i ćudoređu*, UPT, Đakovo, 2003., br. 1525.

izgovarala kod pomazanja svakoga osjetila. Međutim, sadašnji obrednik određuje da se pomazanje podjeljuje mazanjem bolesnika na čelu i rukama. Dok se pomazuje čelo, službenik jedanput izgovara: „Po ovome svetom pomazanju i po svome preblagom milosrđu neka te Gospodin milošću Duha Svetoga pomogne.“ Bolesnik odgovara: „Amen.“ Zatim službenik nastavlja, pomazujući ruke: „Neka te oslobođena (oslobođenu) od grijeha spasi i milostivo podigne.“ Primatelj, opet odgovara s „Amen“.¹⁶⁰ U slučaju nužde, dovoljno je da se primatelja pomaže po čelu ili uslijed naročita stanja bolesnika, na nekom drugom pogodnijem dijelu tijela, izgovarajući pri tomu cijeli obrazac. Isto tako, s obzirom na običaje pojedinih naroda, broj mazanja može biti i veći ili da se bolesnik pomaže na drugim mjestima tijela, što se predviđa prilikom sastavljanja posebnih obrednika.¹⁶¹

U potvrdu se pomazuje samo čelo, kod svećeničkoga ređenja pomazuju se ruke novozaređenoga, dok se u sakramentu bolesničkoga pomazanja pomazuju čelo i ruke zajedno. Čelo i ruke su na središnjim izražajnim mjestima koja predstavljaju cijeloga čovjeka, njegov duh i tijelo, njegove misli i djela. Drugim riječima, one predstavljaju čovjeka u njegovoj cjelovitosti kao osobu koja misli i djeluje.¹⁶² Čelo i ruke, kao i kod sakramenata potvrde i prezbiterškoga ređenja, označuju primanje i djelovanje dara Duha Svetoga, kao i iskazivanje Božje ljubavi bolesniku. Drugim riječima, pomazanje donosi oživljujući otajstveni dar Kristova Duha, koja je prožeta božanskom ljubavlju koja je motiv i način suobličenja Kristu. Dok je Kristova prisutnost snaga koju bolesniku daje i osposobljava ga da po njegovom primjeru bude poslušan Božjoj volji.¹⁶³ Kao i u svim sakramentima kojima se događa gesta pomazanja, veže isticanje Duha Svetoga, kao što biva i kod samoga blagoslova bolesničkoga ulja. Kao što je u rukama vidljiv dodir Duha koji se pojavljuje kao „prst Božji“ koji vodi dovršenju Kristova djela te je stvarni djelatni uzrok svih djela spasenja.¹⁶⁴

U samoj formi (molitvi) naznačeni u učinci sakramenta koji na jasan način odgovaraju Jakovljevoj poslanici 5,14–15: „Boluje li tko među vama? Neka dozove starješine Crkve! Oni neka mole nad njim mažući ga uljem u ime Gospodnje pa će molitva vjere spasiti nemoćnika; Gospodin će ga podići, i ako je sagriješio, oprostit će mu se“. Tjelesni učinak vidi se u riječima

¹⁶⁰ RBP, str. 76.

¹⁶¹ Usp. RBP, str. 20.

¹⁶² Usp. Adam, *Uvod u katoličku liturgiju*, str. 206.

¹⁶³ Usp. Mateljan, *Otajstvo supatnje, Sakrament bolesničkog pomazanja*, str. 100.

¹⁶⁴ Usp. Adam, *Uvod u katoličku liturgiju*, str. 207.

pomogne, spasi, pridigne, dok se duhovni učinak očituje u riječima slobodan od grijeha. S ovim je prevladano jednostrano isticanje oprostnje grijeha u prethodnoj formuli.¹⁶⁵

Glavna svrha i značaj kršćanskoga života jest postizanje spasenja. Spasenje (*sozein*) vrlo je čest pojam u Novom zavjetu koji nekada označava fizičko ozdravljenje (usp. Mt 9,21–22; Mk 6,56), ali se češće odnosi na cjelokupno spasenje čovjeka, tj. njegove duše i tijela. U kontekstu Jakovljeve poslanice, upotrebljava se kao značenje spasenja duša (usp. Jak 1,21; 2,14; 4,12; 5,20). Dakle, možemo vidjeti kako autor govori u poslanici o svakom spasenju koje je bolesniku potrebno, a ne može se svesti samo na fizičko ozdravljenje, nego mora biti ovisno i o duhovnom ozdravljenju.¹⁶⁶ Bolesničko pomazanje, kao spasenjski čin, uključuje također i trostruku uronjenost u povijest spasenja. Pomazanje uključuje prošlost kao spomen Kristove muke, sadašnjost koja prožima bolesnika božanskom ljubavi i budućnost koja postaje znak nade.¹⁶⁷

Pomazanjem, bolesnik dobiva snagu (*egerein*), što znači obnovu snage, ojačanje i iscjeljenje. Jednako tako, ovaj pojam ima važno značenje, i to tjelesnoga uskrsnuća. Sakramentalni pomazanjem, kao okačujući čin, nije magijski rezultat niti je nadomjestak medicine. Tjelesna krepa jest usko povezana s učinkom dugovnoga jačanja. Dakako da osnaženje bolesnika možemo sagledati i u kontekstu pomirenja s vlastitim tijelom, i to u evanđeoskom kontekstu, u kojem je tjelesnost ima vrijednost kojim ono samo ne vlada.¹⁶⁸ Dakle, može se reći da su pojmovi „spasiti“ i „podići“ uporabljeni kao gramatički paralelizam koji je jako učestao kod Židova, a svrha mu je da se uporabljeni pojmovi obogate i međusobno dopune. Tako bi riječi „molitva će ga spasiti“ naglašava više instrumentalni uzrok djelotvornosti pomazanja, a „Gospodin će ga podići“ u prvi plan stavlja onaj prvotni uzrok koji je sam Krist Gospodin.¹⁶⁹

Što se tiče materije sakramenta, ono se više ne inzistira na maslinovu ulju, nego je dopušteno i drugo (biljno) ulje, koje spominje. I sv. Jakov. spominje mazanje ulje (usp. Jak 5,14), pritom misli na maslinovo ulje koje je u to doba bilo u redovitoj uporabi u Palestini i na Bliskom istoku. S obzirom na to da da maslinovo ulje, koje je do Drugoga vatikanskoga sabora bilo propisano za valjanost ovoga sakramenta, u nekim područjima uopće nema ili se teško

¹⁶⁵ „Ovim svetim pomazanjem i svojim preblagim milosrđem oprostio ti Gospodin što god si sagriješio gledanjem...“ Vidi u: Adam, *Uvod u katoličku liturgiju*, str. 207.

¹⁶⁶ Usp. Mateljan, *O sakramentima, Izbor radova*, str. 227.

¹⁶⁷ Usp. Mateljan, *Otajstvo supatnje, Sakrament bolesničkog pomazanja*, str. 100.

¹⁶⁸ Isto, str. 102.

¹⁶⁹ Usp. Mateljan, *O sakramentima, Izbor radova*, str. 228.

može pribaviti, prema prilikama može se rabiti i drugo ulje koje je ipak dobiveno od biljaka jer je sličnije maslinovu ulju.¹⁷⁰ Osim biskupa, ulje za bolesničkoga pomazanje mogu blagosloviti i oni koji su izjednačeni s dijecezanskim biskupom. Štoviše, u slučaju potrebe svaki svećenik može blagosloviti ulje za bolesničko pomazanje, ali samo u samom slavljenja sakramenta.¹⁷¹ Blagoslov bolesničkoga ulja, ako se ne vrši tijekom podjeljivanja ovoga sakramenta, redovito obavlja biskup na Veliki četvrtak. Tako, blagoslovljeno ulje prema klasičnoj podjeli – daljnja materija (*materia remota*), a pomazanje bliža materija (*materia proxima*) sakramenta bolesničkoga pomazanja.¹⁷²

Možemo na temelju svega navedenoga u vezi s ovim sakramentom zaključiti kako se prema Jak 5,14–15 može odrediti obred pomazanja bolesnika, djelitelj i primatelj sakramenta te naposljetku i učinci sakramenta. U središtu našega promatranja jest pomazanje i učinci sakramenta! Preteći samu molitvu, vidimo kako je pomazanje samo vanjski simbol milosrđa Gospodnjega koji silazi na bolesnika. Zbog toga kršćanin vjeruje da zazivanje pomoći Duha Svetoga ovdje nema izravnu svrhu pripraviti ili uputiti onoga koji ide prema smrti, odnosno prelasku sa ovoga svijeta. Svrha je, svakako, uz Božju milost i volju milostivo podići bolesnika, tj. njegovo ozdravljenje, izlječenje.¹⁷³

Sakrament bolesničkoga pomazanja ne smijemo sagledavati karizmatски ni taumaturgični čin (koji rađa „čudo“), nego kao čisto sakramentalni čin Crkve. Snagom sakramenta Crkve posreduje se Kristovo djelo spasenja i to u iskustvu ljudske nemoći (bolesti).¹⁷⁴ Bolesnika spašava njegova živa vjera u Krista, tj. vjera u njegovu smrt i uskrsnuće, i to u zajedništvu s cijelom Crkvom po kojoj ovaj sakrament istiskuje svoju učinkovitost. Stoga nas sakrament bolesničkoga pomazanja suobličava sa smrću i uskrsnućem Kristovim, što je započeo sakrament krsta. U toj matrici možemo reći da nekako „nadopunjuje“ sveta pomazanja koja obilježavaju cijeli kršćanski život – krsno pomazanje u nama je zapečatilo novi život, dok nas je pokrsno pomazanje, tj. potvrda ojačalo za životnu borbu, a bolesničko pomazanje nas brani i daje snagu u bolesti i pogibelji, pa i u posljednjim životnim borbama pred povratak u Očev dom.

¹⁷⁰ Usp. RBP, str. 12.

¹⁷¹ Usp. ZKP, kan. 999.

¹⁷² Usp. Mateljan, *Otajstvo supatnje, Sakrament bolesničkog pomazanja*, str. 95.

¹⁷³ Usp. Domagoj Volarević, *Prema zdravlju i vječnosti, Sakrament bolesničkog pomazanja, Živo vrelo* 38 (2021.) 10, str. 13.

¹⁷⁴ Usp. Crnčević-Šaško, *Na vrelo liturgije, Teološka polazišta za novost slavljenja i življenja vjere*, str. 251.

3.6. Obred posvete crkve i oltara

Dosada smo govorili o pomazanju osoba uljem. I na temelju antropologije koja je oblikovana u biblijsku teologiju, a potom i u kršćanski liturgijski izričaj, pomazanje osoba uljem izvanjski je izraz, kako smo vidjeli, silaska Duha, i djelovanja cjelokupnoga Trojstva u osobi ili na osobi koju se pomazuje. Na sličnom tragu pomazuju se i oltar i crkva, odnosno zidovi nove crkve. Ovdje je zanimljivo što se teološki paralelizam ostvaruje ne na živoj, već na (biološki!) neživoj materiji.¹⁷⁵

3.6.1. Posveta crkve

Pojam crkva od davnina se proteže na građevinu u kojoj se crkva kao zajednica vjernika okuplja na zajedničke molitve, slavljenje euharistije, slušanje Božje riječi i primanje sakramenata.¹⁷⁶ Crkva je, kao vidljiva građevina (zgrada), znak zemaljske, putujuće Crkve, istodobno i slika slave nebeske Crkve. Stoga, po prastarom običaju, Crkvu treba svečanim obredom Gospodinu posvetiti crkvu koja se podiže kao kuća, isključivo namijenjena za trajno okupljanje Božjega naroda i slavljenje svetih sakramenata. Dakle, kada se posveti sve što se u njoj nalazi (kao što su krsni studenac, križ, zvona...) treba smatrati da su po obredu posvećenja podignute i blagoslovljene te ih ne treba posebno blagoslivljati.¹⁷⁷

Prvi obredi posvete crkava datiraju iz 4. st., a shvaćeni su kao blagdani živoga hrama živoga Boga, koji činimo mi sami. Sam plod slavlja obreda posvete crkve trebao bi biti obnova božanske i razumske građevine duša. Drugim riječima, obred posvete crkve sagrađene od kamena, obredno naglašava na simbolički način, važnost posvete naroda koji stupaju u crkvu kao građevinu. Jednako tako, imamo mnoga svjedočanstva o blagdanu slavlja obreda posvete crkve iz prvih stoljeća koji nas izvještavaju o obrednim dijelovima samoga slavlja, kao i o teološkom razumijevanju i shvaćanju ovoga blagdana. Naglašavajući kako je ovo blagdan Božjega naroda, u kojem se vjernici okupljaju i slave posvetu crkve, ne samo kao građevine, već kao osobno posvećenje.¹⁷⁸

¹⁷⁵ Materijalne stvari, odnosno neživa materija redovito se blagoslivlja, što uključuje škropljenje blagoslovljenom vodom. Pomazanje uljem u liturgijskim obredima Crkve, kako smo vidjeli, gotovo isključivo je za ljude, osim u slučaju posvete oltara. I na pojmovnom planu zanimljivo je da se jedino za crkvu i oltar, a i za samo ulje (misa posvete ulja!) koristi pojam *posveta*, *posvećenje*, *posvetiti*. Česti pučki izrazi *posvetiti kuću*, *odjeću*, *nabožne predmete*, u biti se odnose na blagoslov, a ne na posvetu na koju se referiramo.

¹⁷⁶ Usp. Milan Dančuo, Posveta crkve: struktura i značenje današnjih obreda, *Živo vrelo* 40 (2023.) 7, str. 17.

¹⁷⁷ Usp. RP, str. 144.

¹⁷⁸ Usp. Zlatko Vlahek, Povijesni i teološki pregled obreda posvete crkve, *Živo vrelo* 40 (2023.) 7, str. 9.–16.

Misa posvete crkve obavlja se pod misnim slavljem, kojim predsjedava biskup zajedno s ostalim vjernim pukom. Sveta misa bitno pripada obredu posvete crkve, zbog toga što između liturgije riječi i euharistije, umetnuti su obred pomazanja, kađenja, pokrivanja i rasvjete crkve koji su smatraju sastavnim dijelom posvete. Dakle, simbolika značenja obreda ima u vidljivom navješćaju Božje riječi i sudioništvu vjernika u mističnom Tijelu Kristovu, u zajedništvu žive Crkve.¹⁷⁹

Obrednik Reda posvete crkve, također je jedan od posljednjih plodova liturgijske obnove nakon koncila. Za razliku od prethodnih obrednika, ovaj je obrednik pojednostavljen bez umanjivanja simboličkih vrijednosti koji se vodio prema načelu plemenite jednostavnosti (*nobilis simplicitas*).¹⁸⁰ Razlog pojednostavljenja obreda nalazimo u dokumentima Drugoga vatikanskoga koncila: „Neka se obredi odlikuju plemenitom jednostavnošću, neka budu kratki i jasni, neka izbjegavaju suvišna ponavljanja i neka budu prilagođeni shvaćanju vjernika tako da im općenito ne treba mnogo razjašnjenja.“¹⁸¹ U novi novim obredima ispušteni su mnogobrojni znakovi i ponavljanja, kao i geste simboličkoga govora koje su karakterizirale srednjovjekovni Red posvete crkve.¹⁸² Stoga, novi obred iskazuje snažniju vjernost rimskoj tradiciji čuvajući njezine najznačajnije elemente iz kasnijih razvoja.¹⁸³

Novi obred posvete nove crkve sastoji se od: ulaza u crkvu i uvodnih obreda, bogoslužja riječi, posvetne molitve i pomazanja oltara i crkve, slavlja euharistije. Središnji obred posvete crkve čine posvetna molitva i pomazanje oltara i crkve. Posvetna molitva, koja je nova i sastavljena od elemenata iz prihodnih obrednika za posvetu crkve i oltara, koja ima nakanu da se crkva zauvijek posveti Bogu, kao što želi pokazati i neraskidivu vezi između crkve i oltara kao prostornih simbola. Jednako tako, izražava na jedinstven način novo mjesto kulta te zaziva milost da mjesto bude znak za slavljenje svetih otajstava, mjesto molitve i evanđeoskoga života kojim vjernici nastoje živjeti.¹⁸⁴

Nakon posvetne molitve slijedi obred pomazanja oltara i stijena crkve svetim uljem krizme. U prethodnim pontifikalima biskup bi prije pomazanja govorio: „Neka se posveti ovaj oltar u ime Oca i Sina i Duha Svetoga“ (*Sanctificetur hoc altare, in nomine Patris, et Filii, et*

¹⁷⁹ Usp. RP, str. 145.

¹⁸⁰ Usp. Dančuo, Posveta crkve: struktura i značenje današnjih obreda, str. 17.

¹⁸¹ SC, br. 34.

¹⁸² Usp. Vlahek, Povijesni i teološki pregled obreda posvete crkve, str. 13.

¹⁸³ Usp. Dančuo, Posveta crkve: struktura i značenje današnjih obreda, str. 17.

¹⁸⁴ Isto, str. 19.

Spiritus Sancti).¹⁸⁵ Oblik obreda kojega danas imamo nadopunjeno je i bogatije izdanje za razliku od prijašnjega, prema kojem biskup pomazuje oltar i zidove uz riječi: „Neka Gospodin svojom silom posveti oltar i dom koje mi ovom svojom službom pomazujemo, te budu vidljivi znak otajstva Krista i Crkve.“¹⁸⁶ Za razliku od prethodnih pet pomazanja, u novom obredu biskup izlijeva krizmu na sredinu oltara i na njegova četiri ugla, a znakovito bi bilo da njome pomaže svu ploču. Nakon toga slijedi mazanje stijena crkve svetom krizmom, na dvanaest (prema Otk 21,14 – apostolski križevi) ili četiri križa¹⁸⁷ koja su na prikladnom mjestu i na odgovarajućoj visini radi pomazanja. Mazanje zidova može se povjeriti dvojici ili četvorici prezbitera, ako je to zgodno.¹⁸⁸ Znakovito je ponajprije pomazanje oltara, pa zatim zidova – od pomazanja Krista dolazi do pomazanja vjernika. Vjernici su vidljive stijene crkve i simbol su duhovnoga kamena.¹⁸⁹

Pomazanjem svetim uljem krizme, oltar postaje simbol Krista koji najprije jest, a onda se i zove Pomazanik. Krista je, naime, Otac pomazao Duhom Svetim i postavio ga za Velikoga svećenika, da prinese na žrtveniku svojega tijela život kao žrtvu i na spasenje svih. Pomazanje crkve označava da je ona cijela, potpuna i trajno namijenjena isključivo za kršćansko bogoslužje. Pomazanjem križeva na stijenama crkve, bilo to na dvanaest ili četiri mjesta, ono uvijek označava da je ona slika svetoga grada Jeruzalema.¹⁹⁰ Vidimo kako se u ovom obrascu očito naglašava crkva kao građevina (*domus ecclesiae*), da bude kao znak Crkve koja je dio mističnoga tijela Kristova, glave i udova.¹⁹¹

Obred pomazanja, ali i drugi eksplikativni obredi (kađenja, pokrivanja i rasvjetljivanja oltara i crkve) izražavaju vidljivim gestama neke elemente nevidljivoga djelovanja koje Gospodin vrši po Crkvi kada ona slavi pojedina božanska otajstva, posebice u sakramentu euharistije.¹⁹² Gotovo u svim obredima bogoslužja prisutni su simbolični govor vode, ulja, tamjana i svjetlo koji na univerzalni način daju jedno bogatstvo i doprinos liturgiji. Riječi koje

¹⁸⁵ Pažin-Senjan, Pomazanje u bogoslužju. Obredi blagoslova ulja i pomazanja sv. uljem u rimskoj liturgiji, str. 298.

¹⁸⁶ RP, str. 160.

¹⁸⁷ Najčešće se postavljaju križevi od kamena, bronce ili drugog prikladnog materijala ili se takvi križevi isklešu duž zidova crkve.

¹⁸⁸ Usp. RP, str. 160.

¹⁸⁹ Usp. Dančuo, Posveta crkve: struktura i značenje današnjih obreda, str. 20.

¹⁹⁰ Usp. RP, str. 146.–147.

¹⁹¹ Usp. Pažin-Senjan, Pomazanje u bogoslužju. Obredi blagoslova ulja i pomazanja sv. uljem u rimskoj liturgiji, str. 298.

¹⁹² Usp. RP, str. 146.

prate škropljenje, mazanje, kađenje i rasvjetu građevine crkve, označavaju odnos ovih gesta s otajstvom Crkve.¹⁹³

Možemo vidjeti da je cijeli obred posvete crkve karakterističan te da svaka obredna gesta i riječ nije toliko usmjerena na samo posvećenje oltara i zidova nove građevine i kulta, nego na već usmjerenje da se oživi svijest da je čovjek-kršćanin pravi Božji hram te da su sakramenti način isticanja vjerničkog života i mjesto Božje prisutnosti.¹⁹⁴

3.6.2. Posveta oltara

Rimski pontifikal donosi nam novi i obnovljeni red posvete oltara. Za razliku od posvete crkve, u kojoj se također, vrši posveta oltara uz posvetu stijena crkve. Iako je struktura obreda slična kao i kod posvete crkve, same riječi i pojedine geste se razlikuju od posvete crkve. Dok smo u prethodnom poglavlju (odlomku), crkvu kao građevinu i svrhu njezina pomazanja, ovdje ćemo prikazati malo značaj oltara te samoga pomazanja oltara.

Kršćanski oltar ima svoje specifično značenje (podrijetlo), gdje je na stolu Posljednje večere sam Kristi postao oltar, svećenik i žrtva. Jednom za sva vremena prinio je samoga sebe radi spasenja svih ljudi (usp. Heb 7,27). Kao što je Krist u središtu svakoga vjernika, tako je u crkvama oltar središte zahvale koja se događa s euharistijom. O ovomu nam svjedoči i Rimski pontifikal, točnije Red posvete oltara: „Drevni crkveni Oci razmatrajući Božju riječ voljeli su tvrditi da je Krist žrtveni dar, svećenik i žrtvenik svoje vlastite žrtve. U Poslanici Hebrejima Krist se zaista predstavlja kao Veliki svećenik a ujedno kao živi oltar nebeskoga hrama (usp. Heb 4,14); u Otkrivenju se naš Otkupitelj očituje kao zaklani Jaganjac (usp. Otk 5,6), čiji se prinos po rukama svetog anđela uznosi na nebeski žrtvenik. ...Krist Gospodin je u obliku žrtvene gozbe ustanovio spomen-čin žrtve, koju je imao na žrtveniku križa prinijeti Ocu, i tako posvetio stol, za kojim će se skupljati vjernici da slave njegov Vazam. Prema tome oltar je žrtveni i gozbeni stol, na kojemu svećenik, koji predstavlja Krista Gospodina, izvršuje ono što je sam Gospodin učinio i predao učenicima da čine njemu na spomen (1 Kor 10,16).“¹⁹⁵

Obred posvete oltara sastoji se od uvodnih obreda, bogoslužja riječi, posvetne molitve i pomazanja oltara te slavlja euharistije. Kao i kod posvete oltara središnji je dio posvetna molitva i eksplikativni obredi koji slijede poslije molitve. Iako su geste gotovo pa iste kao i kod posvete

¹⁹³ Usp. Vlahek, Povijesni i teološki pregled obreda posvete crkve, str. 13.

¹⁹⁴ Usp. Dančuo, Posveta crkve: struktura i značenje današnjih obreda, str. 19.

¹⁹⁵ RP, str. 183.

oltara, molitvene se riječi razlikuju. Svi nadopunjujući obredi označuju vidljive znakove onoga nevidljivoga djela koje Gospodin vrši kada se slave sakramenti. Samo pomazivanje oltara krizmanim uljem vrši se na isti način kao i kod posvete crkve. Također, simbolika pomazanja ostaje ista – drugim riječima, pomazanje oltara krizmanim uljem obavlja se na isti način kao i posveta crkve, a simboličko značenje pomazanja ostaje nepromijenjeno.¹⁹⁶ Nakon posvete molitve oltara, biskup stane pred oltarom te govori: „Neka Gospodin svojom snagom posveti ovaj oltar, koji mi ovom svojom službom pomazujemo, te bude vidljivi znak Kristova otajstva, koji se prikazao Ocu za život svijeta.“¹⁹⁷ Riječi pomazanja skoro su identične kao i kod posvete crkve. Ova formula je nadopunjena dijelom: „...koji se prikazao Ocu za život svijeta.“ Ovim se ističe Kristovo žrtvovanje koji se očituje kao zaklani Jaganjac, i to u žrtvenom otajstvu muke, smrti i uskrsnuća, po čijoj žrtvi, dolazi spasenje sviju.¹⁹⁸

Ova formula riječi vrijedi samo ako je oltar izgrađen od kamena. No, postoji i formula ako je oltar izgrađen od neke druge tvari, tada se govori: „Ovaj oltar nek nam bude znamen Krista. Gospodin, Bog tvoj, tebe pomaza uljem radosti kao nikog od drugova tvojih.“¹⁹⁹ Vidimo kako u se u ovoj molitvi, za razliku kod pomazanja kod posvete i oltara, ističe pomazanje uljem radosti. Ulje radosti spominje se na više mjesta, kako u Starom zavjetu (Iz 61,3; Izr 27,9; Ps, 45,7...) tako i u Novom zavjetu (Heb 1,8). Kako veli Sv. pismo, Isus primi pomazanje uljem radosti, i s tim pomazanjem postoje ono što je dugo isukivano – Mesija – Pomazanik. Stoga, pomazanje oltara u ovom kontekstu možemo razumjeti smisao pomazanja oltara koji je rađen od drugih tvari, na isti način kao i kod posvete crkve i oltara, gdje se vjernici okupljaju oko njega Kristovi vjernici na sveta otajstva.²⁰⁰

¹⁹⁶ Pogledati u posveti crkve.

¹⁹⁷ RP, str. 195.

¹⁹⁸ Usp. Mario Kopjar, Oltar – stol vazmene žrtve i gozbe, *Živo vrelo* 40 (2023.) 8, str. 5.

¹⁹⁹ RP, str. 196.

²⁰⁰ Usp. Zvonko Pažin, Liturgijski znakovi u obredu posvete oltara, *Živo vrelo* 40 (2023.) 8, str. 17.

ZAKLJUČAK

Kroz povijest, ulje je imalo široku primjenu i značaj, često služeći kao izvor bogatstva i sredstvo trgovine. Koristilo se u prehrani, kozmetici, medicini, pa i religijskim obredima, dok je njegova vrijednost bila univerzalno priznata. Osim praktične uloge, ono nosi snažnu kulturnu i duhovnu simboliku, spajajući kroz povijest materijalno i simboličko. Ove karakteristike usko su povezane sa stablom masline. Maslina nosi duhovnu simboliku pravednosti i Božje mudrosti, ali nosi i znak Božjeg djelovanja kroz svoje odabrane službenike. Njezina besmrtnost nosi duboku simboliku, povezanu s Kristom. Kao stablo koje opstaje i u najtežim uvjetima, maslina simbolizira postojanost vjere i Božji savez s čovječanstvom. Zbog svojih fizičkih i duhovnih osobina, postaje snažnim simbolom života, otkupljenja i vječnoga spasenja u Kristu. Stoga, maslinovo ulje kroz cijelo Sveto pismo simbolizira više od obične tvari – predstavlja Božji blagoslov, radost i posvećenje. Kao dar prirode, ulje, poput drugih elemenata, omogućuje život i ima važnu ulogu u liturgiji.

Svjedočanstva o važnosti ulja duboko su ukorijenjena i u Svetom pismu, gdje se spominje od Knjige Postanka do Knjige Otkrivenja, pojavljujući se oko dvjesto puta. U biblijskom kontekstu, ulje simbolizira božanski blagoslov i plodnost. U Starom zavjetu, pomazanje uljem prvenstveno posvećuje kraljeve, proroke i svećenike, dok se u Novom zavjetu usredotočava na pomazanje Isusa Krista pri krštenju na Jordanu. S Kristom, Pomazanikom, gesta pomazanja dostiže svoju puninu. Sve što je starozavjetno najavljivano sada se ispunjava u osobi Isusa Krista. On postaje vrhunac i ostvarenje značenja pomazanja te središte svih koji su pomazani uljem. Dakle, pomazanje uljem postaje čin vjere, simbolizirajući vezu između čovjeka i Boga, materijalnoga i duhovnoga te znak radosti i blagoslova.

Pomazanje uljem prati čovjeka kroz sakramente od početka do kraja njegova života. U krštenju, nakon polijevanja vodom, krštenik prima svećeničko, proročko i kraljevsko pomazanje, isto ono koje je primio Krist. Krist je u gesti pomazanja prikazan kao liječnik koji liječi naše rane, spajajući elemente svjetla, dodira, mirisa i odjevenosti. Ova gesta simbolizira suobličnost s Kristom koji nas spašava od raspadljivosti i tame. Pomazanje se nastavlja u sakramentu svete potvrde, gdje jača i utvrđuje vjeru, dajući snagu i hrabrost da, uz pomoć Duha Svetoga, svjedočimo kršćanski identitet. Iako nije uvijek lako očuvati taj identitet u suvremenom svijetu, u kojem prevladavaju mobiteli i društvene mreže, dar Duha Svetoga pomaže nam da se potpunije suobličimo Kristovu tijelu. Odrasli katekumeni, koji se pripremaju

za ulazak u kršćanstvo, također primaju pomazanje, slično kao u krštenju i potvrđi. Ova gesta u inicijaciji vodi do dubljega iskustva vjere, zajedno s Kristom i Crkvom.

Pomazanje u sakramentu svetoga reda, posebice kod ređenja prezbitera i biskupa, ima osobit značaj. Kod prezbiterskoga ređenja pomazuju se ruke svećenika, simbolizirajući prisutnost i djelovanje Duha Svetoga koji posvećuje njegovo biće i službu. Pomazanje preobražava svećenika za trajno djelovanje u svijetu kako bi očitovao Božju ljubav. Dodirnite ruke simboliziraju njegovu zadaću – kroz navještaj i službu dodirivati živote ljudi Božjom ljubavlju. U biskupskom ređenju, pomazuje se glava biskupa, simbolizirajući izobilje Božje snage koja preobražava i posvećuje ređenika, dajući mu snagu da se potpuno preda Božjoj volji i djeluje kao njegovo oruđe. Pomazanje glave izražava duboku duhovnu stvarnost i jedinstveno zajedništvo s Kristom, Pomazanikom, u skladu s voljom nebeskoga Oca i snagom Duha Svetoga.

Bolesničko pomazanje, nekada zvano „posljednje pomazanje“, posljednji je sakrament u kojem se pomazuje čovjeka. Nakon Drugoga vatikanskoga sabora, naziv je promijenjen kako bi se istaknulo da nije samo za umiruće. Pomazanje čela i ruku bolesnika donosi duhovni dar Kristova Duha i Božju ljubav, suobličujući bolesnika Kristu. Ovaj sakrament daje snagu da se, poput Krista, prihvati Božja volja, povezujući bolesnika s Kristovom smrću i uskrsnućem, započetim u krštenju. Tako nadopunjuje sveta pomazanja koja obilježavaju kršćanski život – krštenje, potvrdu i bolesničko pomazanje, koje daje snagu u bolesti i posljednjim životnim borbama.

Osim ljudi, vidjeli smo da se pomazuju i bogoslužni prostori, poput crkava i oltara, kako bi dostojno prikazivali raskršće i uskrslog Krista. U obredu posvete crkve i oltara, pomazanje svetim uljem krizme čini oltar simbolom Krista, Pomazanikom, kojega je Bog Otac pomazao Duhom Svetim kao Velikoga svećenika. Pomazanje crkve označava da je ona trajno posvećena za kršćansko bogoslužje. Obred posvete crkve naglašava da crkva nije samo fizički prostor, već simbolizira da je kršćanin pravi Božji hram, a sakramenti su način isticanja vjerničkoga života i Božje prisutnosti.

Pomazanje uljem ima dug i bogat značaj u povijesti Crkve, od sakramenata koji prate vjernike kroz život do posvećivanja bogoslužnih prostora. Ono simbolizira Božju prisutnost i dar Duha Svetoga, osnažujući i posvećujući one koji ga primaju. U različitim obredima, od krštenja do bolesničkoga pomazanja, kao i u posveti crkava, pomazanje ukazuje na dublju

povezanost s Kristom i posvećenost Božjoj volji. Time se izražava vječna snaga i milost koja prati vjernike na njihovu duhovnom putu.

BIBLIOGRAFIJA

Izvori:

Drugi vatikanski koncil, Dokumenti, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ⁴1993.

Jeruzalemska Biblija. Stari i Novi Zavjet s uvodima i bilješkama iz „La Bible de Jerusalem“, ur. Rebić A. – Fućak J. – Duda B., Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ⁸2014.

Katekizam Katoličke Crkve, ur. Hrvatska biskupska konferencija, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1994. – puni naziv

Rimski misal obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog Sabora Drugog Vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI, nalogom i odobrenjem biskupske konferencije i potvrdom Sv. Zbora za bogoštovlje – Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ²1980.

Rimski obrednik obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog Sabora Drugog Vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI, Red Krštenja, nalogom i odobrenjem biskupske konferencije i odobrenjem Sv. kongregacije za bogoštovlje – Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.

Rimski obrednik obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog Sabora Drugog Vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI, Red bolesničkog pomazanja i Skrbi za bolesnike, nalogom i odobrenjem biskupske konferencije i odobrenjem Sv. kongregacije za bogoštovlje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.

Rimski obrednik obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog Sabora Drugog Vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI, Red Potvrde, nalogom i odobrenjem biskupske konferencije i odobrenjem Sv. kongregacije za bogoštovlje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998.

Rimski obrednik obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog Sabora Drugog Vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI, Red Pristupa odraslih u kršćanstvo, nalogom i odobrenjem biskupske konferencije i odobrenjem Sv. kongregacije za bogoštovlje – Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998.

Rimski Pontifikal obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog Sabora Drugog Vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI, nalogom i odobrenjem biskupske konferencije i potvrdom Sv. zbora za bogoštovlje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988.

Rječnik Biblijske teologije, ur. Xavier Leon-Dufor, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1969.

Zakonik kanonskoga prava – Codex iuris canonici, Glas Koncila, Zagreb, 1988.

Literatura:

Adam, Adolf, *Uvod u katoličku liturgiju*, Hrvatski Institut za liturgijski pastoral, Zadar 1993.

Barčić, Bernard, „Biljni svijet Biblije“, u: *Crkva u svijetu* 24 (1989.) 2, str. 157.–164.

Burić, Josip, *Život i običaji Svete zemlje u Isusovo vrijeme*, Crkva u svijetu, Split, 1998.

Crnčević, Ante, „Pomazanje i dar vjere. Razmišljanja uz misu posvete ulja na Veliki četvrtak“ U: *Živo vrelo* 29 (2012.) 3, str. 2.–8.

Crnčević, Ante, „Prsten vjernosti i štap vodstva. O znakovima biskupske službe“ U: *Živo vrelo* 32 (2015.) 1, str. 10.–19.

Crnčević, Ante, „Liturgijske slike prezbiterske službe. Teološki naglasci iz liturgije ređenja“, u: *Diacovensia* 18 (2010.) 2, str. 279.–290.

Crnčević, Ante; Šaško, Ivan, *Na vrelu liturgije, Teološka polazišta za novost slavljenja i življenja vjere*, Hilp, Zagreb, 2009.

Denzinger, Heinrich; Hünermann, Peter, *Zbirka sažetaka, vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i čudoređu*, UPT, Đakovo, 2003.

Dančuo, Milan, „Posveta crkve: struktura i značenje današnjih obreda“ U: *Živo vrelo* 40 (2023.) 7, str. 17.–23.

Kopjar, Mario, „Oltar – stol vazmene žrtve i gozbe“ U: *Živo vrelo* 40 (2023.) 8, str. 2.–7.

Kopjar, Mario, „Ulje u liturgiji“ U: *Živo vrelo* (2023.) 4, str. 8.–13.

Liber Sacramentorum Romanae Ecclesiae Ordinis Anni circuli. (Cod. Vat. Reg. Lat. 316/Paris Bibl. Nat. 719. 1/56) *Sacramentarium Gelasianum* (RED, Series maior, Fontes IV), edd. L.C. Mohlberg-L. Eizenhöfer-P. Siffrin, Herder, Roma ³1981

Mateljan, Ante, *Svete tajne, Sakramenti u pravoslavlju*, Crkva u svijetu, Split, 2020.

Mateljan, Ante, *O sakramentima, Izbor radova*, Crkva u svijetu, Split, 2017.

Mateljan Ante, *Otajstvo supatnje, Sakrament bolesničkog pomazanja*, Crkva u svijetu, Split, 2002.

- Mateljan, Ante *Ostajstvo poslanja, Sakrament potvrde*, Crkva u svijetu, Split, 2004.
- Pažin, Zvonko, Senjan, Davor „Pomazanje u bogoslužju. Obredi blagoslova ulja i pomazanja sv. uljem u rimskoj liturgiji“ U: *Crkva u svijetu* 48 (2013.) 3, str. 279.–301.
- Pažin, Zvonko, *Liturgijska sakramentologija*, Biblioteka Diacovensia, Đakovo, 2018.
- Pažin, Zvonko, „Liturgijski znakovi u obredu posvete oltara“ U: *Živo vrelo* 40 (2023.) 8, str. 14.–19.
- Schneider, Alfred, „Krist – pomazanik Duhom Svetim“ U: *Bogoslovska smotra* 59 (1989.) 1–2, str. 89.–103.
- Šaško, Ivan, *Per signa sensibilia, Liturgijski simbolički govor*, Glas Koncila, Zagreb, 2004.
- Šaško, Ivan, „Kristom pomazani. Pomazanje kao dopunski obred u slavlju sakramenta krštenja“ U: *Živo vrelo* (2010.) 3, str. 2.–5.
- Vlahek, Zlatko, „Liturgijski simbolični govor gesta u obredu krštenja“ U: *Živo vrelo* 38 (2021.) 9, str. 13.–19.
- Vlahek, Zlatko, „Povijesni i teološki pregled obreda posvete crkve“ U: *Živo vrelo* 40 (2023.) 7, str. 9.–16.
- Volarević, Domagoj, „Prema zdravlju i vječnosti. Sakrament bolesničkog pomazanja“ U: *Živo vrelo* 38 (2021.) 10, str. 9.–13.
- Zagorac, Vladimir, „Duh sveti u liturgiji“ U: *Bogoslovska smotra* 59 (1989.) 1–2, str. 123.–134.
- Zagorac, Vladimir, *Kristova otajstva, Sakramenti i blagoslovine: povijest i teologija slavljenja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998.
- Žižić, Ivica, *Plemenita jednostavnost, Liturgija u iskustvu vjere*, Hilp, Zagreb, 2011.
- Žižić, Ivica, *U duhu i istini, teme iz liturgijske teologije i antropologije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2024.

Mrežni izvori:

<https://www.biblestudytools.com/encyclopedias/isbe/oil.html> (pristupljeno 27.8.2024.).

<https://stepsofffaith-56895.medium.com/the-symbolic-meanings-of-7-trees-in-the-bible-64adcd4b2e5> (pristupljeno 25.8.2024).

<https://digitalbible.ca/article-page/modern-topics-what-does-the-bible-say-about-olive-oil> (pristupljeno 29.8.2024.).

<https://biljoteka.com/maslinovo-ulje-kroz-povijest/> (pristupljeno 12.9.2024.)

SVEUČILIŠTE U SPLITU

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja, Stipe Teklić, kao pristupnik za stjecanje zvanja magistra teologije, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mog vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu, kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također, izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 17. rujna 2024.

Potpis

SUMMARY

Since the creation of the world, God has gifted natural elements to man as instruments to be used in everyday life, but some of them He also designated to be used in liturgy. Unfortunately, people are sometimes passive observers during liturgical rites, uninterestingly observing what a priest or other ordained minister does. However, that which gives the liturgy meaning and depth is the symbolism of natural elements and gestures, which combined with speech, forms a complete rite. By connecting oil and gestures of anointing, we would like to emphasise their importance and meaning, so the rites that contain anointing by oil could be better understood. Understanding of a gesture of anointing is not possible without Christ – Messiah (Hebrew: *Massiah*, Greek: *Χριστός* – ‘the Anointed One’), by whom this gesture gets its full meaning. From the early age, the faithful are taught that the sacraments are “visible signs of God’s invisible presence”. Therefore, in this thesis, we are going to try to get a better understanding of this *visible sign* that remains on the human body. Though not of a great size, it carries a strong message and tells us a lot about God’s presence among us.

Key words: Jesus Christ, oil, anointing, liturgy, sacraments